



SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060207

DOM
2019-09-17
Stockholm

Mål nr
M 3600-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-03-20 i mål nr M 3636-16, se bilaga A

PARTER

Klagande och motparter

1. Skanska Industrial Solutions AB, 556793-1638, 112 74 Stockholm

Ombud: X

2. Göteborgs kommun genom Stadsdelsnämnden Angered, Box 34, 424 21 Angered

3. A,

4. B,

5. C,

6. D,

7. E,

8. F,

9. G,

10. H,

11. I,

12. J,

13. K,

14. L,

15. M,

16. N,

17. O,

18. P,

Dok.Id 1500735

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30

19. Q,

20. R,

21. S,

22. T,

23. U,

24. V,

25. X,

26. Y,

27. Z,

28. Å,

29. Ä

30. Ö,

31. AA,

32. BB,

33. CC,

34. DD,

35. EE,

36. FF,

37. GG,

38. HH

39. II,

40. JJ,

41. KK,

42. LL,

43. MM,

44. NN,

45. OO,

46. PP,

47. QQ,

48. RR,

49. SS,

50. TT,

51. UU,

52. VV,

53. XX,

54. YY,

55. ZZ,

56. ÅÅ,

57. ÄÄ,

58. ÖÖ,

59. W,

60. WW,

Ombud för 3-60: X2 och Y2

61. X2,

62. Y2,

Motparter

1. Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 403 40 Göteborg

2. Partille kommun, Samhällsbyggnadskontoret, 433 82 Partille

3. M3,

4. M4,

5. M5,

SAKEN

Ansökan enligt miljöbalken om tillstånd till fortsatt och utvidgad täktverksamhet m.m. och till bortledning av grundvatten på fastigheten FA m.fl. i Göteborgs kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avvisar M4's och M5's yrkanden att Skanskas ansökan om tillstånd till bortledning av grundvatten och sänkning av grundvattennivån ska avslås och att Skanska ska täcka deras och andra grannars följdkostnader som kan uppstå med anledning av grundvattenpåverkan.
2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på så sätt att villkor 17 upphävs och att tredje och fjärde punktsatserna i delegationsbestämmelsen K i tillståndet samt villkor 11, 16, 18 och fjärde stycket i villkor 19 ska ha följande lydelse:

K, tredje och fjärde punkterna

- utformning av utjämningsmagasinet enligt villkor 18
- frågor om avfall enligt villkor 19

Villkor 11

Damning från verksamhetens olika moment, inklusive transporter mellan täktområdet och allmän väg, ska begränsas.

Villkor 16

Under tiden för anmälan om oförutsedd skada ska grundvattennivån kontrolleras och följas upp dels i befintligt 2"-rör, dels i befintliga brunnar (3 stycken brunnar väster om tåkten och brunnen på fastigheten FB) dels i två nya bergborrade brunnar öster och norr om tåkten dels nytt 2"-rör i anslutning till befintlig brunn på fastigheten FB, allt i huvudsaklig överensstämmelse med domsbilaga 1. Grundvattennivån i rör och brunnar ska mätas minst 4 gånger per år eller vid tidpunkter som tillsynsmyndigheten bestämmer. Observationerna ska journalföras och dokumenteras i kontrollprogrammet samt hållas tillgängliga för tillsynsmyndigheten.

Villkor 18

Avledande av vatten från täkten och övrig verksamhet inom området ska ske genom ett utjämningsmagasin försett med växtzoner och oljeavskiljande anordning innan vattnet leds vidare. Utjämningsmagasinet ska vara ändamålsenligt utfört och dimensionerat. Utjämningsmagasinets slutliga utformning och placering ska fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utgående vatten från utjämningsmagasinet får såsom årsmedelvärde högst innehålla:

- 1 mg olja per liter utgående vatten räknat som oljeindex
- 5 mg kväve (N-tot) per liter utgående vatten, halten får maximalt uppgå till 10 mg kväve (N-tot) per liter utgående vatten
- pH får som momentanvärde variera mellan 6-9.

Utgående vatten från utjämningsmagasinet får högst innehålla:

- 25 mg suspenderat material per liter utgående vatten. Halten suspenderat material får dock under tillståndstidens tre första år uppgå till maximalt 50 mg per liter utgående vatten.

Mätning ska ske minst sex gånger per år om inte tillsynsmyndigheten medger annat.

Utgående vatten ska även provtas och analyseras med avseende på PAH.

Villkor 19, fjärde stycket

Betong och därmed jämförbart inert avfall som tas emot får inte vara förorenat till följd av tidigare användning och inte innehålla farliga ämnen i signifikanta mängder. Betong och därmed jämförbart inert avfall får heller inte vara täckt eller målat med material som innehåller farliga ämnen i signifikanta mängder.

3. Mark- och miljööverdomstolen förordnar att tillståndet ska gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

4. Skanska Industrial Solutions AB ska ersätta Länsstyrelsen i Västra Götalands län för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 2 400 kr avseende arbete jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Skanska Industrial Solutions AB (Skanska) har, som bolaget slutligen bestämt sin talan, yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra mark- och miljödomstolens dom på följande sätt:

Villkor 16

I första hand yrkas att villkoret ska upphävas och i andra hand att det ska ha följande lydelse (ändringar markeras med kursiv text):

Under tiden för anmälan om oförutsedd skada ska grundvattennivån kontrolleras och följas upp dels i befintligt 2"-rör, dels i befintliga brunnar (3 stycken brunnar väster om täkten och brunnen på fastigheten FB) dels i två nya bergborrade brunnar öster och norr om täkten och dels nytt 2"-rör i anslutning till befintlig brunn på fastigheten FB, allt *i huvudsaklig överensstämmelse med domsbilaga 1*. Grundvattennivån i rör och brunnar ska mätas minst 4 gånger per år eller vid tidpunkter som tillsynsmyndigheten bestämmer. Observationerna ska journalföras och dokumenteras i kontrollprogrammet samt *hållas tillgängliga för tillsynsmyndigheten*.

Villkor 17 och 18

I första hand yrkas att villkor 17 ska upphävas och i andra hand att villkoret ska ersätta första meningen i villkor 18 som därmed ska ha följande lydelse:

Det vatten som avleds från täktområdet ska passera utjämningsmagasin, försett med oljeavskiljande anordning eller likvärdig anordning, innan avledning till recipient.

Andra stycket i villkor 18 ska ha följande lydelse:

Utgående vatten från utjämningsmagasinet får såsom årsmedelvärde högst innehålla:

- 1 mg olja per liter utgående vatten räknat som oljeindex

- 5 mg kväve (N-tot) per liter utgående vatten, halten får maximalt uppgå till 10 mg kväve (N-tot) per liter utgående vatten
- pH får som momentanvärde variera mellan 6-9.

Utgående vatten från utjämningsmagasinet får högst innehålla:

- 25 mg suspenderat material per liter utgående vatten. Halten suspenderat material får dock under tillståndstidens tre första år uppgå till maximalt 50 mg per liter utgående vatten.

Villkor 19

Tredje stycket ska ändras genom att texten ”räknat på en enhetsvolym om 2000 m³” utgår. Tredje stycket ska därmed ha följande lydelse:

Halterna i de jord- och schaktmassor som tas emot får inte överstiga nivåer för känslig markanvändning (KM) enligt Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark publicerad i juni 2016 eller uppdateringar av denna.

Fjärde stycket ska ändras till följande lydelse:

Betong och därmed jämförbart inert avfall som tas emot får inte vara förorenat till följd av tidigare användning och inte innehålla farliga ämnen i signifikanta mängder. Betong och därmed jämförbart inert avfall får heller inte vara täckt eller målat med material som innehåller farliga ämnen i signifikanta mängder.

Verkställighetsförordnande

Skanska har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska förordna att tillståndet får tas i anspråk även om domen inte fått laga kraft.

Inställning till motparternas yrkanden

Skanska har medgett ett tillägg i villkor 11 som anger att även damning från tillfartsvägen ska begränsas och föreslagit följande lydelse:

Damning från verksamhetens olika moment, inklusive transporter mellan täktområdet och allmän väg, ska begränsas.

Skanska har medgett att delegationspunkterna 3 och 4 under punkten K i mark- och miljödomstolens dom justeras i enlighet med nämndens förslag.

Skanska har medgett länsstyrelsens yrkande om ersättning för rättegångskostnader avseende handläggning av frågan om vattenverksamhet.

Skanska har motsatt sig övriga yrkanden.

Göteborgs kommun genom Stadsdelsnämnden Angered (kommunen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå Skanskas ansökan.

Kommunen har motsatt sig Skanskas yrkanden.

X2 och Y2, samt de närboende som de representerar, klagande 3-60, (X2 m.fl.) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå Skanskas ansökan. I andra hand har de yrkat att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen och i sista hand att tillståndet ska ändras enligt följande:

Tillståndstiden

Tillståndstiden ska ändras från 20 år till 5 år.

Maximalt uttag av berg

Det maximala årliga uttaget av berg ska begränsas till 400 000 ton och det totala maximala uttaget ska begränsas till två miljoner ton under de fem år som tillståndet ska omfatta.

Införsel, mellanlagring och återvinning av material

Införsel, mellanlagring och återvinning av entreprenadberg samt schaktmassor ska begränsas så att de inte ger upphov till mer än 100 000 ton transporterade massor per

år. Samma begränsning ska gälla för införsel, mellanlagring och återvinning av betong och icke-tjärhaltig asfalt

Villkor 5

Villkoret ska ha följande lydelse (ändringar markeras med kursiv text):

Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden.

Måndag-fredag kl. 06-18	50 dB(A)
Lördag, söndag och helgdag kl. 08-18	35 dB(A)
Kvällstid kl. 18-22	35 dB(A)
Nattetid kl. 22-06	<i>ingen verksamhet tillåten</i>

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras kl. 18-06.

De ovan givna bullernivåerna för kväll och helger (35 dBA) gäller för områden som är av intresse för natur- och kulturvård samt för områden användbara för friluftsliv (ref. även "tysta områden").

Kontroll av buller ska ske *inom 2 månader från det att verksamheten är igångsatt samt vid de för området förhärskande vindriktningarna och såväl sommar som vinterperiod (vegetativa och icke vegetativa perioder)*. Därefter ska kontroll ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer.

Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamheten faktiskt pågår.

Villkor 6

Villkoret ska ha följande lydelse:

”Verksamhet inkl. sortering och transporter får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 06.00 och 22.00. *Transporter under övrig tid ska begränsas och endast medges undantag av tillsynsmyndigheten med sparsamhet.*

Särskilt bullrande verksamheter får endast bedrivas under följande tider:

- Borring får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 06.00–18.00.
- Sprängning får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 07.00–18.00.
- Skutknackning får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 07.00–18.00.
- *Övrig krossning får bedrivas helgfri vardag kl. 07.00–18.00.”*

Villkor 11

Villkoret ska ha följande lydelse:

”Damning från täktområdet, inklusive transporter mellan täktområdet och allmän väg, ska åtgärdas. Om olägenhet från verksamheten uppkommer ska bolaget vidta effektiva skyddsåtgärder. Uppföljning ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetod ska anges.”

X2 m.fl. har även yrkat att villkor 11 kompletteras med ett villkor om att plantera en skyddsbarriär av träd i områdets norra del.

Inställning till motpartens yrkanden

X2 m.fl. har motsatt sig Skanskas yrkanden.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har redovisat sin inställning till Skanskas yrkanden enligt följande:

Villkor 16

Länsstyrelsen har motsatt sig att villkoret upphävs men medgett att det ändras i enlighet med Skanskas andrahandsyrkande.

Villkor 17

Länsstyrelsen har medgett Skanskas yrkande om att villkoret ska upphävas.

Villkor 18

Länsstyrelsen har medgett Skanskas yrkanden.

Villkor 19

Länsstyrelsen har motsatt sig Skanskas yrkande om ändring av stycke tre men har medgett Skanskas slutliga yrkande om ändring av stycke fyra.

Övrigt

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för rättegångskostnader avseende handläggningen av de delar av målet som utgör vattenverksamhet med 2 400 kr.

Länsstyrelsens uppfattning om yrkandena från kommunen och X2 m.fl. redovisas under rubriken ”Utveckling av talan i Mark- och miljööverdomstolen”.

M4 och **M5** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva Skanskas tillstånd att bortleda grundvatten och sänka grundvattennivån i samband med täktverksamheten. I andra hand har de yrkat att Skanska ska förpliktas att täcka deras och andra grannars följdkostnader som kan uppstå med anledning av grundvattenpåverkan.

Partille kommun och **M3** har inte hörts av.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Skanska har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg:

Täkttransporter och transporter med farligt gods

Täkten är väl lokaliserad med hänsyn till försörjningsområdet som finns inom en radie av ca 20 kilometer från täkten. Huvuddelen av transportererna från täkten går västerut på väg 190. Transporterna begränsas av villkoren om verksamhetstider och total årlig mängd som får hanteras. Genom att samordna transporter till och från verksamhetsområdet kan det totala antalet transporter reduceras med åtminstone 30 procent. Skanskas ansökan innehåller bl.a. en utredning om trafikbuller längs väg 190 och en särskild trafikutredning. Trafikverket har inte haft några synpunkter på utredningen. Skanska har föreslagit åtgärder, bl.a. i form av signalreglering vid utfarten från Rågårdsvägen till väg 190. Beslut om detta fattas av Trafikverket. Trafikverket har de senaste åren vidtagit trafiksäkerhetshöjande och bullerbegränsande åtgärder längs väg 190. Det är kommuner och myndigheter som ansvarar för att miljökvalitetsnormer för områdesbuller följs, vilket huvudsakligen görs genom upprättande av åtgärdsprogram som ska ske vart femte år.

Sprängmedlet som används i verksamheten består främst av ett bulksprängämne som inte är explosivt i sig utan blir explosivt först när det tillverkas på sprängplatsen. Av den totala mängden sprängmedel som används är även en mindre del fasta sprängämnen. Ingredienserna till sprängmedlet levereras av externa aktörer och Skanska förutsätter att dessa har gällande tillstånd samt att transportererna sker i lämpliga anordningar och på rekommenderade vägar.

Översiktsplanen

Av gällande översiktsplan framgår att täktområdet är ett verksamhetsområde för industri, lager, hamn, partihandel, mindre grönytor m.m., som får innehålla störande verksamheter. Täkten är även markerad på markanvändningskartan. En samrådsprocess har inletts inför framtagandet av en ny översiktsplan. Av

samrådshandlingen framgår att täktområdet är angett som industriområde där lokalisering av störande verksamheter ska prioriteras. Den aktuella verksamheten är förenlig med den planerade nya översiktsplanen för Göteborg. Arbetet som genomförs inom projektet Stadslandet Göteborg kan inte jämföras med den planering och process som sker vid framtagande av en översiktsplan.

Tillståndstiden

En tillståndsprocess tar flera år och för att kunna bedriva en hållbar verksamhet behöver långsiktiga investeringar genomföras. En tillståndstid om fem år möjliggör inte för Skanska att investera i hållbara lösningar; upprepade tillståndsprövningar är kostsamma och ger liten miljönytta.

Uttag av berg och hantering av återvunnet material

Då antalet täkter successivt har minskat i landet behöver det fåtal aktiva täkter som återstår producera mer material för att möta ett ökat behov. Det finns även ett ökat behov av återvinning av material för anläggningsändamål. I täkten ges möjlighet till samordning mellan nyproduktion, återvinning och efterbehandling av markytan för framtida industriändamål.

Villkor 5 och 6

Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller anger att det i vissa fall kan finnas skäl att sänka bullernivåerna inom friluftsområden. Både i gällande och föreslagen översiktsplan utpekas dock verksamhetsområdet som ett område där bullrande verksamhet får förekomma. Verksamheten kommer inte att medföra någon påtaglig påverkan på det tysta området söder om täkten. Området där X2 m.fl. bor är inte ett sådant tyst område där det finns förutsättningar att kräva lägre ljudnivåer kvällstid. Det saknas således skäl för en sänkning till 35 dBA kvällstid eller helger som X2 m.fl. har yrkat. Vidare vore det oskäligt att helt förbjuda verksamhet nattetid. Ljudnivån 40 dBA nattetid får anses vara en rimlig och skälig begränsning.

Transporter under annan tid än arbetstid är begränsade genom villkor 6 och den av X2 m.fl. föreslagna ändringen är därför onödig. Övrig krossning behöver

kunna ske under kvällstid för att tillgodose marknaden med bergmaterial. Skälig hänsyn tas till omgivningen då ingen krossning sker kvällstid under sommarmånaderna. Skutknackning pågår endast dagtid. Det finns teknik för att begränsa ljudpåverkan och bolaget bedriver ett systematiskt arbete kring detta.

Villkor 11

Verksamheten kan innebära omgivningspåverkan i form av damning. Med hänsyn till de förhållandevis stora avstånden till bebyggelse bedöms inte någon hälsorisk föreligga. Någon regelbunden uppföljning med mätning av partikelhalter kan inte behövas. Det gällande villkoret avseende damning är i enlighet med praxis. Insynen är begränsad i dagsläget då stora delar av brytningsområdet omgärdas av bergväggar och Skanska har inte möjlighet att anordna ytterligare insynsskydd eller skyddsbarriärer. Med tanke på svårigheten med att mäta damningspåverkan är det olämpligt att i villkor ange krav på mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetod.

Villkor 16

Placeringen av grundvattenrören har angetts utan hänsyn till det beräknade influensområdet och utan hänsyn till Skanskas rådighet över marken. Villkoret anger även att observationerna ska hållas tillgängliga vid tåkten för den som berörs utan hänsyn till att allmänheten normalt inte ska ha tillträde till verksamhetsområdet. Utredningen visar att riskerna med avseende på grundvattenpåverkan är försumbara. En eventuell utökad grundvattenkontroll hanteras lämpligast inom ramen för kontrollprogrammet som upprättas i enlighet med villkor 21.

Villkor 17

Villkoret reglerar samma sak som första meningen i villkor 18 och dubbelregleringen innebär en osäkerhet avseende vilka krav som ställs på skyddsåtgärder i samband med avledning av vatten.

Villkor 18

Det är inte uppenbart att angivna begränsningsvärden kan innehållas vid varje enskilt mättillfälle varför de istället ska gälla som årsmedelvärden. Totalkvävehalterna i utgående dagvatten och till recipient kan variera över året beroende på årstid,

nederbörds mängd, antal sprängningar och mängden sprängmedel som använts under året. Vattnet från tåkten utgör endast en mycket liten del av det vatten som avleds till bäcken nedströms tåkten och vidare till Lärjeån och miljönyttan med de låga begränsningsvärdena vid varje enskilt mättillfälle kan ifrågasättas.

Skanska motsätter sig särskilda krav på utsläppskontroll med hänsyn till öring. Skanska kan lägga till i kontrollprogrammet att alla kväverelaterade parametrar (nitrat, nitrit, ammoniak och ammonium) ska mätas.

Villkor 19

Miljönyttan med att ange en specifik enhetsvolym är liten. Samtliga schaktmassor som mottas är provtagna och kontrollerade. Provtagningsfrekvensen varierar dock mellan olika projekt utifrån förutsättningarna i varje enskilt fall och den riskbedömning som görs. Specificerade volymer för när provtagning ska ske kan leda till orimligt höga kostnader jämfört med miljönyttan beroende på varifrån massorna kommer. Hur provtagningen ska ske bör istället specificeras i kontrollprogrammet.

Grundvattenpåverkan

Byggnaderna på M5's och M4's fastigheter ligger mer än 800 meter från det beräknade influensområdet. Risken för att aktuella brunnar och avloppsanläggningar skulle påverkas av verksamheten är därför obefintlig.

Kommunen har vidhållit vad som anförts i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg:

Tåktens lokalisering måste prövas mot de förhållanden som gäller idag. Sedan tåkten etablerades på platsen har Angered exploaterats med bostadsbebyggelse. Den utvidgade tåktverksamheten kommer att medföra transporter med farligt gods och ett betydande antal tunga transporter som kommer att påverka ett större geografiskt område. Verksamheten kommer att medföra i genomsnitt drygt 500 transporter per dag längs väg 190. Dessa transporter kommer att gå genom och påverka livsmiljön i ett antal tätbebyggda områden. Den tunga trafiken genom de tätbebyggda områdena längs väg 190 kommer att öka med 30-50 procent och transporterna är således att betrakta

som ett följd företag av täktverksamheten. Följd företaget orsakar problem med buller och barriäreffekter men har inte beaktats i prövningen. Följd företaget innebär att miljö kvalitetsnormer för buller inte uppnås längs vägen och transporterna är inte heller i överensstämmelse med gällande miljömål. Skanska har inte förmått visa att tåkten är den mest lämpliga att utöka sett till lokaliseringen. Alternativa möjliga lokaliseringar finns inom en radie om 50 km men har inte beaktats. Ett utökat täkt tillstånd och dess följd företag i form av transporter hindrar lokala planer och nödvändig social och ekonomisk utveckling i Angered och Göteborg. Hänsyn har inte tagits till pågående detaljplanarbete i Gunnilse centrum. De kumulativa effekterna från samtliga pågående och planerade verksamheter i området måste beaktas. Den sökta verksamheten har inte behandlats som en nyprövning utan har skett med beaktande av att Skanska tidigare bedrivit täktverksamhet på platsen. När den ursprungliga tåkten etablerades på 1960-talet gjordes dock andra bedömningar avseende lokalisering och lämplighet. Det nuvarande tillståndet är inte heller förenligt med miljöbalkens grundläggande mål om en hållbar utveckling.

Kommunen har hänvisat till SGU:s kartvisare över täkter m.m. i närområdet.

Angående de av Skanska yrkade villkorsändringarna har kommunen anfört att om Skanska inte kan uppfylla mark- och miljödomstolens villkor kan det betvivlas om verksamheten uppfyller kraven enligt miljölagstiftningen.

X2 m.fl. har anfört i huvudsak följande.

Platsen är inte lämplig för en nyetablering av en täkt. Ökningen av produktionen och trafikrörelserna är så stor att verksamheten borde ha prövats som en nyetablering. Större hänsyn borde ha tagits till omgivningen. Störande verksamheter borde så långt som möjlig samlokaliseras med andra störande verksamheter. Lokaliseringsutredningen är bristfällig. Skanska har inte uppfyllt de krav på alternativredovisning som bör ställas enligt SGUs riktlinjer. Då detta inte har skett bör ansökan avslås eller i vart fall avvisas. Bedömningen har utgått från att det är frågan om en utvidgad verksamhet och egentlig alternativutredning har inte gjorts.

Tillräcklig hänsyn har inte tagits till de närboende eller till områdets karaktär och utveckling. Miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller inte lagens krav och de synpunkter som de har lämnat under samrådet har inte beaktats. En fortsatt och utökad drift av täktverksamheten äventyrar satsningar i närområdet och kring väg 190. Skanska har inte följt kraven enligt det tidigare tillståndet vad gäller produktionsmängd och skyddszon mot damning.

Den utökade verksamheten medför så omfattande konsekvenser att områdets framtid inte bör låsas under en så lång period som 20 år. En tillståndstid på 5 år skulle bättre tillgodose kravet på förändringar i området och möjligheten för verksamhetsutövaren att följa kraven som följer av tillståndet.

Med hänsyn till de negativa effekterna som transporterna medför bör uttag av berg och annan hantering av massor begränsas.

Verksamheten strider mot vad som anges i Göteborgs stads budget om värnande av större grönområden och vad som anges i översiktsplanen om naturområden och tysta områden. Området har aldrig utpekats som lämpligt för täktverksamhet. En fördjupad utredning bör göras i enlighet med översiktsplanens utpekande av utredningsområde för verksamheter.

Hänsyn har inte tagits till att området söder om tälten har utpekats som ett s.k. ”tyst område” eller till att området är ett viktigt friluftsområde med Bohusleden som går i omedelbar anslutning till tälternas södra sida. Verksamheten uppfyller inte de bullervärden som gäller för tysta områden.

Ett tillstånd enligt Skanskas ansökan skulle innebära en drastisk ökning av den tunga trafiken på väg 190. Den ökade trafikbelastningen medför buller- och luftkvalitetsproblem och ger en ökad barriäreffekt på väg 190. Väg 190 tål inte en ökad påverkan och detta står i strid mot vad som anges i landskapskaraktärsanalysen för väg 190. Lärjeåns dalgång är den enda återstående dalgången i Göteborgsområdet utan storskalig trafik. Landskapskonventionen bör också vägas in i bedömningen.

Bullerpåverkan bör inte endast bedömas utifrån gränsvärden i dB utan hänsyn bör även tas till bullrets varaktighet över tid. Möjlighet till kvällskrossning tillkom 2010 för att öka flexibiliteten men möjliggör nu en stadigvarande produktionsökning. Under de senaste åren har de upplevt en kraftig produktionsökning som har skett kvällstid. Skanska har möjlighet att begränsa arbetstiderna och därmed bullerpåverkan utan inverkan på produktionen genom att använda fler krosslinjer och maskiner. De upplever särskilt skutknackningen som ett problem som hörs många kilometer bort. Skutknackningen bör regleras särskilt.

Den förhärskande vindriktningen är sydvästlig och damning m.m. drabbar direkt boende på bl.a. Kniparedsvägen. Problemen är frekventa. Det tidigare tillståndet föreskrev som villkor att skogsplantering skulle ske för att minska damning, men någon plantering har aldrig skett. Det är viktigt med aktiv tillsyn för att begränsa damning. Några mätningar av partikelhalter har inte skett. Villkor 11 är inte förpliktande utan bör ges en strängare skrivning.

De som berörs av en eventuell grundvattensänkning ska ha rätt till information direkt från verksamhetsutövaren. Kontoren vid tänkten bör kunna vara tillgängliga för allmänheten utan att driften av verksamheten störs. Brunnarna bör vara placerade i enlighet med mark- och miljödomstolens dom.

Länsstyrelsen har vidhållit vad som anförts i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg:

Tillåtlighet och tillståndstid

Täktverksamheten kan tillåtas med de begränsningar som framgår av tillståndsmeningen och villkor 3–6. Tägtverksamhet har bedrivits på platsen sedan 1960-talet och med tanke på de omfattande infrastruktur- och byggprojekt som ska genomföras i Göteborgsområdet de kommande åren är det värdefullt med täktverksamhet och avsättningsmöjlighet för massor i närområdet. Genom villkor 3, som reglerar maximalt uttag och införsel, har det införts en tillräcklig reglering av antalet täkttransporter. Tillståndstiden bör gälla i 20 år från mark- och miljödomstolens dom för att säkra en långsiktig materialtillförsel.

Villkor 5

Det saknas skäl att frånga de riktvärden avseende buller som framgår av Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller.

Villkor 6

Den reglering av verksamhetstiden som mark- och miljödomstolen gjort bör gälla oförändrad då den innebär en avvägning mellan de närboendes behov av att kunna vistas utomhus ostört och bolagets möjlighet att bedriva verksamhet.

Villkor 11

Länsstyrelsen har tillstyrkt Skanskas föreslagna villkorsändring som innebär att även damning från transporter mellan täktområdet och allmän väg ska begränsas.

Länsstyrelsen anser vidare att villkoret bör kompletteras med ett krav att tillfredsställande insynsskydd ska finnas runt brytningsområdet under hela brytningsperioden.

Villkor 16

Det behövs ett villkor som reglerar kontrollen av grundvattennivån och villkor 16 kan därför inte upphävas. Villkoret kan däremot ändras i enlighet med Skanskas andrahandsyrkande.

Villkor 19

Om det inte föreskrivs en enhetsvolym finns det risk för att mer förorenade massor blandas med rena massor och formuleringen ”räknat på en enhetsvolym om 2 000 m³” bör därför inte tas bort ur villkoret.

M4 och **M5** har anfört följande: De äger fastigheterna FC och FD. De har de senaste tio åren gjort stora investeringar i en färskvattensbrunn och ett enskilt avlopp och är beroende av befintligt grundvatten för sin färskvattenförsörjning.

REMISSYTTRANDE

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun (nämnden) har i huvudsak anfört följande:

Tillåtlighet

Verksamheten kan tillåtas med de försiktighetsåtgärder som gäller enligt mark- och miljödomstolens dom och nedan föreslagna villkorsändringar. Då takttransporterna är en av de betydande miljöaspekterna från verksamheten bör det finnas ytterligare villkor som innebär att Skanska ska arbeta systematiskt med att minska miljöpåverkan från transporterna.

Villkor 5 och 6

Villkor 5 och 6 kan fastställas i enlighet med underinstansens dom.

Delegationsbestämmelsen ger tillsynsmyndigheten möjlighet att besluta om villkor för arbetets bedrivande enligt villkor 6. Bästa möjliga teknik bör användas och Skanska bör arbeta systematiskt med att begränsa sin ljudpåverkan.

Villkor 11

Nämnden har tillstyrkt den föreslagna villkorsändringen från X2 m.fl. Damning är en av de största olägenheterna från en bergtäkt och det är därför viktigt att det finns ett tydligt villkor kring detta. Villkoret bör formuleras enligt följande:

”Damning från täktområdet, inklusive transporter mellan täktområdet och allmän väg, ska åtgärdas. Om olägenhet från verksamheten uppkommer ska bolaget vidta effektiva skyddsåtgärder. Uppföljning ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetod ska anges.

Villkor 16

Villkoret kan ändras i enlighet med Skanskas andrahandsyrkande. Villkoret bör dock inte upphävas eftersom det är viktigt att det finns ett villkor som reglerar kontroll av grundvattennivåerna så att täktens påverkan på grundvattnet kan följas upp.

Villkor 17 och 18

Villkoren reglerar till viss del samma sak och bör vävas samman till ett villkor. Det behöver dock klargöras om det är någon skillnad på det som anges som "täktområde" i villkor 17 och "täkten och övrig verksamhet" som anges i villkor 18. Termen sedimentationsanläggning bör ändras till dagvattenanläggning eftersom anläggningen som ska hantera vattnet har fler syften än att sedimentera partiklar. Villkor 17 bör strykas och villkor 18 bör formuleras enligt följande:

"Avledande av vatten från verksamhetsområdet ska ske genom en dagvattenanläggning med utjämnande förmåga för vattenflödet, med möjlighet för sedimentation av partiklar samt vara försedd med växtzoner och oljeavskiljande anordning.

Dagvattenanläggningen ska vara ändamålsenligt utförd och dimensionerad. Dess slutliga utformning och placering ska fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utgående vatten från dagvattenanläggningen får högst innehålla:

- 1 mg olja per liter utgående vatten räknat som oljeindex
- 5 mg kväve (N-tot) per liter utgående vatten
- 25 mg suspenderat material per liter utgående vatten. Halten suspenderat material får dock under tillståndstidens tre första år uppgå till maximalt 50 mg per liter vatten.
- pH får som momentanvärde variera mellan 6-9."

Nämnden motsätter sig att begränsningsvärdena för suspenderat material, oljeindex och pH ska beräknas som årsmedelvärden. Om årsmedelvärden accepteras för kväve behöver även ett maxvärde anges. Maxvärden kan behöva tas fram för olika kväveföreningar och ställas i relation till olika pH-värden i såväl utgående vatten som i recipienten. Detta är nödvändigt för att undvika skadliga effekter i Bingaredsbäcken. Höga momentanvärden kan skada den öring som förekommer i bäcken. Vid ihållande nederbörd eller torka riskerar verksamheten att få en kraftigt ökad påverkan på bäcken. Miljöbalkens kunskapskrav innebär att Skanska måste veta att vattnet som kommer från verksamhetsområdet inte får skadliga effekter för recipienten, vilket inte kan garanteras med Skanskas villkorsförslag. Totalkväve är inte en lämplig parameter. Det saknas underlag för att bedöma nivån på kväveutsläpp i bäcken.

Villkor 19

Villkorets tredje stycke kan ändras i enlighet med Skanskas yrkande. Nämnden har motsatt sig Skanskas yrkande avseende fjärde stycket i villkor 19, som avser betong och jämförbart avfall, och ansett att samma krav bör ställas på betong som tas in till anläggningen som de krav som ställs på mottagning av betong på en deponi för inert avfall enligt Naturvårdsverkets föreskrifter. Det villkor som länsstyrelsen föreslagit kan godtas.

Övrigt

Delegationspunkterna 3 och 4 under punkten K i mark- och miljödomstolens dom bör ändras så att de hänvisar till villkor 17–18 avseende sedimentationsanläggningen och villkor 19 avseende frågan om avfall.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

X2 m.fl. har gett in kompletterande utredning i Mark- och miljööverdomstolen.

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling och syn i målet.

Prövningens omfattning

M4 och M5 har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva Skanskas tillstånd att bortleda grundvatten och sänka grundvattennivån i samband med täktverksamheten. De har vidare i andra hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska besluta att Skanska ska täcka deras och andra grannars följdkostnader som kan uppstå med anledning av grundvattenpåverkan.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

M4 och M5 har inte överklagat mark- och miljödomstolens dom. Deras yrkanden kan därför inte prövas i Mark- och miljööverdomstolen utan de ska avvisas.

Mark- och miljööverdomstolen vill i detta sammanhang upplysa om reglerna för oförutsedd skada i 24 kap. 18 § miljöbalken (tidigare 24 kap. 13 §). Enligt mark- och miljödomstolens dom har tiden för anspråk på grund av oförutsedda skador bestämts till 15 år från påbörjat arbete på pallnivån + 56,0.

Tillåtlighet

Invändningarna mot Skanskas ansökan avser framförallt lokaliseringen av tåkten. Kommunen och X2 m.fl. har gjort gällande att lokaliseringen bl.a. strider mot miljöbalkens mål om en hållbar utveckling och kommunens översiktsplan samt mot de direktiv om att värna större grönområden som anges i kommunens budget för 2019. De har vidare gjort gällande att den sökta lokaliseringen hindrar lokala planer och en nödvändig social och ekonomisk utveckling i Angeredsområdet samt att den också strider mot kommunens ambitioner att utveckla området och dess naturvärden, bl.a. genom att etablera ett tyst område i Bergum Gunnilse. Enligt kommunen och X2 m.fl. kommer verksamheten att innebära en negativ omgivningspåverkan framförallt i form av trafikbuller på väg 190 men också i form av ökade barriäreffekter genom den ökade trafiken på vägen. Bullerpåverkan på väg 190 har enligt dem varken redovisats i ansökan eller beaktats vid prövningen.

X2 m.fl. har också gjort gällande att ökningen av produktionen och trafikrörelserna är så stor att verksamheten borde ha prövats som en nyetablering.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Transporterna från tåkten sker via Rågårdsvägen ut på väg 190. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att huvuddelen av transporterna kommer att ske västerut mot Göteborg. Väg 190 är en relativt starkt trafikerad infartsväg mot Göteborg som snart efter utfarten från Rågårdsvägen övergår till att vara dubbelfilig i båda riktningarna. Även om verksamheten vid tåkten kommer att medföra en relativt stor ökning av den tunga trafiken på vägen bedömer Mark- och miljööverdomstolen att tåkttransporterna inte kommer att få en sådan omfattning och orsaka sådana

olägenheter att de kan anses vara ett följdföretag på den aktuella vägen. Prövningen ska därför inte omfatta tåkttrafiken på väg 190 och det finns inte skäl att avslå ansökan på grund av det trafikbuller eller den eventuella barriäreffekt som tåkttrafiken kan ge upphov till på vägen.

Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att ifrågasätta miljökonsekvensbeskrivningen och redovisningen av alternativa lokaliseringar som Skanska har lagt fram. Mark- och miljööverdomstolen anser inte heller att lokaliseringen är olämplig med hänsyn till kommunens översiktsplan eller att någon fördjupad utredning behöver göras till följd av vad som anges i översiktsplanen. Inte heller vad kommunen och X2 m.fl. anfört i övrigt utgör skäl att ifrågasätta lokaliseringen. Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att den sökta lokaliseringen framstår som lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Mark- och miljööverdomstolen finner inte heller att det i övrigt har framkommit några omständigheter som medför att ansökan bör avslås eller att målet bör återförvisas till mark- och miljödomstolen. Den sökta verksamheten kan därför tillåtas.

Tillståndets omfattning

X2 m.fl. har yrkat att tillståndstiden ska ändras till fem år samt att verksamheten ska begränsas till en omfattning som motsvarar tidigare produktion i tåkten.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark och miljööverdomstolen finner inte att det har framkommit skäl att begränsa tillståndstiden till fem år. Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning av omfattningen av tillståndet vad gäller uttag av berg samt införsel och hantering av massor. Mark- och miljööverdomstolens dom ska därför inte ändras i dessa delar.

Villkor

Villkor 5

X2 m. fl. har yrkat att villkoret ändras avseende de begränsningsvärden för buller som ska gälla för verksamheten och de tider under vilka dessa värden ska gälla. De har även yrkat ändringar avseende när och hur kontrollen ska ske.

Skanska och länsstyrelsen har motsatt sig att villkoret ändras.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Av utredningen i målet framgår att verksamheten klarar de riktvärden för buller som anges i Naturvårdsverkets ”Vägledning för industri- och annat verksamhetsbuller”. Det har inte framkommit några skäl varför andra nivåer eller tider bör tillämpas än vad som framgår av vägledningen.

Av vägledningen framgår att lägre riktvärden kan tillämpas bl.a. för friluftsområden där en låg ljudnivå utgör en särskild kvalitet. Även om Bohusleden passerar nära täktområdet och ett område längre söderut har pekats ut som ett tyst område är området i anslutning till takten redan idag påverkat av buller från den befintliga täktverksamheten. Låg ljudnivå kan därför inte anses vara en särskild kvalitet som motiverar att särskilda hänsyn bör tas inom det aktuella området. Enligt Mark- och miljööverdomstolen finns det därför inte anledning att tillämpa de lägre bullervärdena.

Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att ändra villkoret vad gäller när och hur kontrollen ska genomföras.

Villkor 6

X2 m. fl. har yrkat att även arbetstiderna för övrig krossning ska begränsas till mellan kl. 07.00-18.00. samt att möjligheten för tillsynsmyndigheten medge att transporter får ske nattetid begränsas.

Skanska och länsstyrelsen har motsatt sig att villkoret ändras.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljööverdomstolen har i tidigare mål låtit Naturvårdsverkets vägledning utgöra en utgångspunkt vid reglering av bullervillkor och har, då bullerberäkningarna visat att bullervärdena klaras med god marginal, inte funnit skäl att tillämpa andra tidpunkter för viss verksamhet än vad som följer av vägledningen (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 27 april 2018 i mål nr M 9015-17).

Med de åtgärder och åtaganden som bolaget har gjort för att minska bullernivåerna vid krossning finns det inte skäl att begränsa tillståndet ytterligare. Mot denna bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen inte skäl att tillämpa andra arbetstider än vad som följer av Naturvårdsverkets vägledning, varför övrig krossning inte bör begränsas kvällstid mer än vad som framgår av mark- och miljödomstolens domslut.

Mark- och miljööverdomstolen finner inte heller skäl att ändra villkoret vad gäller tillsynsmyndighetens möjligheter att medge att transporter får ske under andra tider.

Villkor 11

X2 m.fl. har yrkat att villkoret även ska omfatta transporter mellan täktområdet och allmän väg, att det ska anges en skyldighet för bolaget att vidta effektiva skyddsåtgärder om olägenheter uppkommer och att det ska preciseras i villkoret hur uppföljning ska ske. De har också yrkat att villkoret ska kompletteras med en skyldighet att plantera en skyddsbarriär av träd i områdets norra del.

Skanska har medgett att villkoret även ska omfatta transporter mellan täktområdet och allmän väg.

Länsstyrelsen har tillstyrkt att villkoret ska omfatta transporterna. Länsstyrelsen har vidare framfört att villkoret även bör kompletteras med krav på insynsskydd.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Det framgår av villkoret att Skanska har en skyldighet att begränsa damning från verksamheten och därav följer också att Skanska är skyldigt att vidta åtgärder om olägenheter uppstår. Vilka åtgärder som bör vidtas och hur frågan om damning ska följas upp är en fråga för tillsynsmyndigheten och bör inte regleras i villkoren för verksamheten. Närboende som är missnöjda med tillsynsmyndighetens åtgärder har möjlighet att få myndighetens beslut prövade i domstol.

Mot bakgrund av utredningen i målet och vad som framkommit vid synen bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns skäl att kräva en skyddsridå av skog eller något insynsskydd vid brytningsområdet.

Villkoret bör ändras så att det även omfattar tillfartsvägen.

Villkor 16

Skanska har i första hand yrkat att villkoret ska upphävas, i andra hand att det ska ändras, dels avseende hur preciserade platserna för kontrollerna ska vara, dels avseende hur observationerna ska hållas tillgängliga.

Länsstyrelsen har motsatt sig att villkoret ska upphävas men har medgett att villkoret ändras i enlighet med Skanskas andrahandsyrkande.

X2 m.fl. har motsatt sig ändring.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljööverdomstolen delar länsstyrelsens uppfattning att det inte är tillräckligt att grundvattenkontrollen hanteras endast inom ramen för kontrollprogrammet. Det bör regleras direkt i villkor hur kontrollen av grundvattennivåerna ska ske. Skanskas förstahandsyrkande ska därför avslås. Det framstår dock som rimligt

att placeringen av kontrollpunkterna vid behov kan anpassas. Villkoret bör därför i denna del ändras i enlighet med Skanskas andrahandsyrkande.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer vidare att observationerna bör hållas tillgängliga för tillsynsmyndigheten. Med hänsyn till vad som kunde observeras vid synen framstår det som mindre lämpligt om materialet ska hållas tillgängligt för enskilda berörda i anslutning till verksamhetsområdet. Villkoret bör därför ändras i enlighet med Skanskas andrahandsyrkande även i denna del.

Villkor 17 och 18

Skanska har i första hand yrkat att villkor 17 ska upphävas, i andra hand att det ska ersätta första meningen i villkor 18. Skanska har vidare, som bolaget slutligen har bestämt sin talan, yrkat att andra stycket i villkor 18 ska ändras så att begränsningsvärdena för olja och kväve ska bestämmas som årsmedelvärden samt att ett maxvärde anges för kväve.

Länsstyrelsen har medgett att villkor 17 upphävs. Länsstyrelsen har medgett att andra stycket i villkor 18 ändras på det sätt som Skanska slutligen har yrkat.

X2 m.fl. har motsatt sig ändring.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljööverdomstolen anser att villkor 17 och första meningen i villkor 18 huvudsakligen reglerar samma fråga och att det är olämpligt att denna regleras i två olika villkor. Mark- och miljööverdomstolen delar länsstyrelsens uppfattning att första meningen i villkor 18 något bättre beskriver anläggningen varför denna mening bör stå kvar. Villkor 17 ska därför upphävas. I enlighet med parternas inställning bör begreppet utjämningsmagasin användas i stället för sedimentationsanläggning i villkor 18.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att begränsningsvärdena för olja och kväve kan bestämmas som årsmedelvärden och att ett maxvärde bör anges för kväve. Villkoret bör därför ändras i enlighet med Skanskas slutliga yrkande. Vad nämnden har anfört leder inte till någon annan bedömning.

Villkor 19

Skanska har yrkat att tredje stycket ska ändras genom att någon enhetsvolym för beräkning av föroreningsnivåer inte ska anges. Skanska har vidare, som bolaget slutligen har bestämt sin talan, yrkat att fjärde stycket ska ändras.

Länsstyrelsen har motsatt sig att tredje stycket ändras men medgett att fjärde stycket ändras.

X2 m.fl. har motsatt sig ändring.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljööverdomstolen anser att det är lämpligt att föreskriva en enhetsvolym om 2 000 m³ för beräkning av föroreningsnivåer för att säkerställa att provtagningen blir rättvisande även vid mottagning av större mängder massor. Skanskas yrkande i denna del ska därför avslås.

Då det gäller fjärde stycket finner Mark- och miljööverdomstolen att villkoret i denna del kan ändras i enlighet med Skanskas slutliga yrkande och länsstyrelsens medgivande.

Tredje och fjärde delegationspunkterna (punkten K i tillståndet)

Delegationspunkterna ska ändras så att de hänvisar till rätt villkor.

Övrigt

Mark- och miljööverdomstolen finner inte att vad parterna anført i övrigt bör medföra någon ändring i mark- och miljödomstolens dom.

Verkställighetsförordnande

Mark- och miljööverdomstolen har under handläggningen av målet interimistiskt förordnat att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av att mark- och miljödomstolens dom inte fått laga kraft.

Skanska har nu yrkat att tillståndet får tas i anspråk utan att Mark- och miljööverdomstolens dom har fått laga kraft.

Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning än den som gjorts i det interimistiska beslutet. Mark- och miljööverdomstolen förordnar därför att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av att denna dom inte har fått laga kraft.

Rättegångskostnader

Skanska har medgett länsstyrelsens yrkande om ersättning för rättegångskostnader i den del av målet i Mark- och miljööverdomstolen som gäller vattenverksamhet.

Sammanfattning

Sammantaget finner Mark och miljööverdomstolen att täktverksamheten och den därmed sammanhängande vattenverksamheten kan tillåtas med de villkor som mark- och miljödomstolen har föreskrivit och med de tillägg som följer av domslutet. Villkor 17 ska upphävas. Tredje och fjärde punktsatserna i delegationsbestämmelsen K i tillståndet samt villkor 11, 16, 18 och fjärde stycket i villkor 19 ska ändras i enlighet med domslutet. I övrigt ska överklagandena avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast den 15 oktober 2019

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Ingrid Åhman, tekniska rådet
Mikael Schultz, samt hovrättsrådet Ulf Wickström, referent.



VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-03-20
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr M 3636-16

SÖKANDE

Skanska Industrial Solutions AB, 556793-1638
112 74 Stockholm

Ombud: x

SAKEN

Ansökan enligt miljöbalken om tillstånd till fortsatt och utvidgad
täktverksamhet m.m. och till bortledning av grundvatten på fastigheten A m.fl. i
Göteborgs kommun.

Avrinningsområde:108:6

N: 6407622

E: 330066

Verksamhetskod: 10.11, 10.50, 90.30, 90.110, och 90.130 B

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen meddelar Skanska Industrial Solutions AB (nedan
Skanska) tillstånd enligt 9 och 11 kap. miljöbalken att som längst till och med den
19 mars 2038 bedriva bergtäktverksamhet m.m. samt vattenverksamhet på
fastigheten A m.fl. i Göteborgs kommun.

Tillståndet innefattar

- A. brytning av totalt 10 miljoner ton berg med ett maximalt årligt uttag om 1
miljon ton berg inom det på bifogad exploateringsplan angivna
brytningsområdet, (bilaga T2 till teknisk beskrivning),
- B. anläggning för sortering och krossning av berg, naturgrus eller andra jordarter,
- C. införsel, mellanlagring och återvinning av entreprenadberg samt schaktmassor
med en maximal årlig mängd om 500 000 ton,

Dok.Id 387634

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänerns borg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.vanersborgstingsratt.domstol.se	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00–16:00

- D. införsel, mellanlagring och återvinning av betong samt icke tjärhaltig asfalt upp till en årlig mängd om 200 000 ton och införsel av schaktmassor för användning för successiv och slutlig efterbehandling av täkten med en maximal årlig mängd om 1 miljon ton dock maximalt 5 miljoner ton totalt.
- E. Bortledning av grundvatten och anläggande av härför nödvändiga anordningar.

Mark- och miljödomstolen

- F. förordnar att verksamheten ska ha satts igång inom 5 år räknat från dagen för lagakraftvunnet tillstånd,
- G. bestämmer tiden enligt 22 kap. 25 § miljöbalken inom vilken arbetena avseende vattenverksamheten ska vara utförda till 5 år räknat från dagen för lagakraftvunnet tillstånd,
- H. bestämmer tiden enligt 24 kap. 13 § miljöbalken inom vilken anspråk med anledning av oförutsedd skada får framställas till 15 år från påbörjat arbete på pallnivån +56,0,
- I. godkänner miljökonsekvensbeskrivningen,
- J. fastställer prövningsavgiften avseende vattenverksamheten till 28 300 kr, avgiften är betald,
- K. delegerar till tillsynsmyndigheten att besluta om villkor avseende
- mindre ändringar och åtgärder enligt villkor 1,
 - tid för arbetets bedrivande enligt villkor 6,
 - utformning av sedimentationsanläggningen enligt villkor 16,
 - frågor om avfall enligt villkor 15, och
- L. beslutar att Skanska ska ersätta Länsstyrelsen i Västra Götalands län för rättegångskostnader med 16 000 kr avser ombudsarvode. På beloppet utgår ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

För tillståndet ska följande villkor gälla.

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden har angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i målet om inte annat framgår av nedanstående villkor. Mindre ändringar och tillägg kan

genomföras efter godkännande av tillsynsmyndighet.

2. Gränsen för verksamhets- och brytningsrådet ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden.
3. Hantering av uttag av berg, införsel för mellanlagring och återvinning av massor och införsel av massor för sluttäckning m.m. som genererar transporter in och ut från täktområdet får tillsammans uppgå maximalt till 2 200 000 ton per år.
4. Uttag av berg får ske till lägst nivå +56 m (RH2000) inom brytningsområdet som är angivet i exploateringsplanen, ritning i bilaga T2 tillhörande ansökningshandlingarna.
5. Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden.

Måndag-fredag kl. 06-18	50 dB(A)
Lördag, söndag och helgdag kl. 06-18	45 dB(A)
Kvällstid kl. 18-22	45 dB(A)
Nattetid kl. 22-06	40 dB(A)

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid kl. 22-06.

Kontroll av buller ska ske inom ett år från det att verksamheten är igångsatt, därefter så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer.

Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då

verksamheten faktiskt pågår.

6. Verksamheten inkl. sortering och transporter får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 06.00 och 22.00. Tillsynsmyndigheten har möjlighet att medge att transporter får utföras under andra tider.

Särskilt bullrande verksamheter får endast bedrivas under följande tider:

- Borring får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 06.00-18.00.
- Sprängning får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 07.00-18.00.
- Skutknackning får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 07.00-18.00.
- Krossning för återvinningsverksamheten får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 07.00-18.00.
- Övrig krossning får under juni, juli och augusti bedrivas helgfri vardag mellan kl. 07.00-18.00.
- Under övriga månader får övrig krossning bedrivas helgfri vardag mellan 07.00-22.00.

7. Markvibrationer till följd av sprängning mätt enligt SS 460 48 66, får uppgå till högst 4 mm/s vid minst 90 procent av sprängningarna per kalenderår och får inte vid något tillfälle överstiga 6 mm/s i kringliggande bostäder.

Vibrationer ska mätas som toppvärde i sockel på bottenvåning. Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska i övrigt framgå av kontrollprogram.

8. Luftstötstång till följd av sprängning, mätt genom frifältsmätning, får vid bostadshus uppgå till högst 120 Pa vid minst 90 % av sprängningarna och får inte vid något tillfälle överstiga 150 Pa.

Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard SS 02 52 10 eller motsvarande. Mätpunkter, frekvens, samt utvärderingsmetod ska specificeras i

verksamhetens kontrollprogram.

9. Senast 24 timmar före sprängning ska berörda inom en radie av 1 000 meter från brytområdets ytterkant informeras om tidpunkt för sprängning.
10. Information ska även lämnas till ledningsägare, om sprängning sker inom 200 m från någon av de två 130 kV kraftledningarna som går söder om verksamhetsområdet.
11. Damning från verksamhetens olika moment ska begränsas.
12. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på sådant sätt att spill eller läckage undviks och att förorening av mark, ytvatten eller grundvatten inte kan ske. Dieselolja får förvaras i dubbelmantlade säkerhetstankar, s.k. ADR-tankar.
13. Tankning av fordon och maskiner får endast ske på yta där spridning av drivmedel för-hindras eller om mobila spilltråg används som skydd.
14. Senast sex veckor innan verksamheten påbörjar hantering av kemiska ämnen över gränsmängden för den lägre kravnivån i Sevesolagstiftningen ska ett uppdaterat handlingsprogram lämnas till Länsstyrelsen.
15. Grundvattennivån får inom brytningsområdet avsänkas till en lägsta nivå om +55,0 m (RH 2000). Anmälan ska ske till tillsynsmyndigheten när avsänkning når nivån +55,0 m.
16. Under tiden för anmälan om oförutsedd skada ska grundvattennivån kontrolleras och följas upp dels i befintligt 2"-rör, dels i befintliga brunnar (3 stycken brunnar väster om tälten och brunnen på fastigheten B) dels i två nya bergborrade brunnar öster och norr om tälten och dels nytt 2"-rör i anslutning till befintlig brunn på fastigheten B, allt enligt

domsbilaga 1. Grundvattennivån i rör och brunnar ska mätas minst 4 gånger per år eller vid tidpunkter som tillsynsmyndigheten bestämmer. Observationerna ska journalföras och dokumenteras i kontrollprogrammet samt hållas tillgänglig vid tåkten för den som berörs.

17. Det vatten som avleds från täktområdet ska passera utjämningsmagasin, försett med oljeavskiljande anordning eller likvärdig anordning, innan avledning till recipient.

18. Avledande av vatten från tåkten och övrig verksamhet inom området ska ske genom en sedimentationsanläggning försedd med växtzoner och oljeavskiljande anordning innan vattnet leds vidare. Sedimentationsanläggningen ska vara ändamålsenligt utförd och dimensionerad. Sedimentationsanläggningens slutliga utformning och placering ska fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utgående vatten från sedimentationsanläggningen får högst innehålla:

- 1 mg olja per liter utgående vatten räknat som oljeindex
- 5 mg kväve (N-tot) per liter utgående vatten
- 25 mg suspenderat material per liter utgående vatten. Halten suspenderat material får dock under tillståndstidens tre första år uppgå till maximalt 50 mg per liter utgående vatten.
- pH får som momentanvärde variera mellan 6-9.

Mätning ska ske minst sex gånger per år om tillsynsmyndigheten inte medger annat. Utgående vatten ska även provtas och analyseras med avseende på PAH.

19. Följande avfallstyper får tas emot och hanteras vid anläggningen.

Avfallskod

Avfallsslag

17 05 04

Jord och sten

17 01 01

Betong

17 03 02

Asfalt utan stenkolstjära

Efter tillsynsmyndighetens godkännande får även andra avfallstyper av

motsvarande karaktär tas emot och hanteras.

Halterna i de jord- och schaktmassor som tas emot, räknat på en enhetsvolym om 2000 m³ får inte överstiga nivåer för känslig markanvändning (KM) enligt Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark publicerad i juni 2016 eller uppdateringar av denna.

Betong och därmed jämförbart inert avfall som tas emot får inte vara förorenat till följd av tidigare användning eller vara täckta eller målade med material som innehåller farliga ämnen i signifikanta mängder.

Den asfalt som tas emot får inte innehålla stenkolstjära och halterna av PAH ska understiga 70 mg/kg TS (70 ppm).

20. Verksamhetens energiförbrukning fördelat på olika källor samt under året genomförda energisparåtgärder ska årligen redovisas till tillsynsmyndigheten i samband med inlämning av miljörapporten.
 21. Upprättande av kontrollprogram enligt bolagets egenkontroll upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten senast 6 månader efter att tillståndet vunnit laga kraft.
 22. Bolaget ska ställa en säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 3 100 000 kronor. Säkerheten ska gälla för hela tillståndstiden och ytterligare 2 år efter att tillståndet upphört. Säkerheten ska godkännas av mark- och miljödomstolen innan tillståndet tas i anspråk och sen förvaras av länsstyrelsen.
-

ANSÖKAN**Bakgrund**

Skanska Industrial Solutions AB, tidigare Skanska Asfalt och Betong AB (nedan Skanska) bedriver idag täktverksamhet på fastigheten A m.fl. Gällande täkttillstånd för verksamheten gäller till och med den 15 maj 2017. Skanska har den 7 september 2016 (dnr 551-13582-2016) av MPD vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län, (nedan Länsstyrelsen) meddelats ändringstillstånd för utökning av den totalt tillståndsgivna mängden enligt gällande tillstånd. Den nu aktuella ansökan gäller både en utökning av tillståndsgiven mängd och en viss utökning av brytningsområdet. Utöver den planerade täktverksamheten planeras mellanlagring och återvinning av entreprenadberg och avfall samt bortledning av grundvatten. För efterbehandlingen kommer schaktmassor att användas.

Yrkanden

Skanska ansöker om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till att få bedriva täktverksamhet m.m. och enligt 11 kap. miljöbalken till att få leda bort grundvatten på fastigheterna A m.fl. i Göteborgs kommun.

Skanska yrkar att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd till

- brytning av totalt 10 miljoner ton berg med ett maximalt årligt uttag om 1 miljon ton berg inom det på bifogad exploateringsplan angivna brytningsområdet, se bilaga T2 till teknisk beskrivning,
- anläggning för sortering och krossning av berg, naturgrus eller andra jordarter,
- införsel, mellanlagring och återvinning av entreprenadberg samt schaktmassor med en maximal årlig mängd om 500 000 ton,
- införsel, mellanlagring och återvinning av betong samt icke tjärhaltig asfalt upp till en årlig mängd om 200 000 ton,
- införsel av schaktmassor för användning för successiv och slutlig efterbehandling av täkten med en maximal årlig mängd om 1 miljon ton, dock maximalt 5 miljoner ton totalt,
- bortledning av grundvatten och

- de för grundvattenbortledningen nödvändiga anläggningarna i form av pump, ledningar m.m.

Skanska yrkar vidare att Mark- och miljödomstolen

- I. bestämmer tillståndstiden till 20 år,
- II. medger Skanska enligt 22 kap. 28 § miljöbalken rätt att utnyttja tillståndet utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft, s.k. verkställighetsförordnande,
- III. bestämmer arbetstiden till 5 år räknat från dagen för lagakraftvunnen dom,
- IV. bestämmer tiden enligt 24 kap. 13 § miljöbalken inom vilken anspråk med anledning av oförutsedd skada får framställas till 15 år från arbetstidens utgångstid och
- V. godkänner den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen, se bilaga A6.

Förslag till villkor

Skanska föreslår följande villkor för den planerade verksamheten.

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden har angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i målet om inte annat framgår av nedanstående villkor.
2. Uttag får ske till lägst nivå +56 m (RH2000) inom brytningsområdet som är angivet i exploateringsplanen, ritning i bilaga T2 tillhörande ansökningshandlingarna.
3. Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden.
 - Måndag-fredag kl. 06-18 50 dB(A)
 - Lördag, söndag och helgdag kl. 06-18 45 dB(A)
 - Kvällstid kl. 18-22 45 dB(A)

- Nattetid kl. 22-06 40 dB(A)

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid kl. 22-06.

Kontroll av buller ska ske inom ett år från det att verksamheten är igångsatt, därefter så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer.

Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamheten faktiskt pågår.

4. Markvibrationer till följd av sprängning mätt enligt SS 460 48 66, får uppgå till högst 4 mm/s vid minst 90 procent av sprängningarna per kalenderår och får inte vid något tillfälle överstiga 6 mm/s i kringliggande bostäder.
Vibrationer ska mätas som toppvärde i sockel på bottenvåning. Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska i övrigt framgå av kontrollprogram.
5. Luftstöt vågor till följd av sprängningar får uppgå till högst 150 Pa (frifältsvärde) vid 90 procent av sprängningarna och får inte vid något tillfälle överstiga 250 Pa vid bostäder. Mätning ska ske i enlighet med Svensk standard SS 02 52 10.
Mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska i övrigt framgå av kontrollprogram.
6. Damning från verksamhetens olika moment ska begränsas.

7. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på sådant sätt att så att spill eller läckage undviks och att förorening av mark, ytvatten eller grundvatten inte kan ske. Dieselolja får förvaras i dubbelmantlade säkerhetstankar, s.k. ADR-tankar.
8. Tankning av fordon och maskiner får endast ske på yta där spridning av drivmedel förhindras eller om mobila spilltråg används som skydd.
9. Grundvattennivån får inom brytningsområdet avsänkas till en lägsta nivå om +55 m (RH 2000).
10. Det vatten som avleds från täktområdet ska passera utjämningsmagasin, försett med oljeavskiljande anordning, eller likvärdig anordning innan avledning till recipient.

Åtaganden i övrigt

Skanska åtar sig till skydd för omgivande bebyggelse och miljö att vidta följande åtgärder.

- Att i samband med att brytning på djupet påbörjas i den södra delen av täktområdet anlägga makadamdike, översilningsyta och ny sedimentationsdamm, i enlighet med den hydrogeologiska utredningen och vad som anges i den tekniska beskrivningen.
- Att begränsa damning från verksamhetens alla moment. I dagsläget sker dammbekämpning bland annat genom bevattning, i viss mån saltning av transportvägar. Åtgärder anpassas utifrån behov.
- Att rutiner och beredskap ska finnas i händelse av spill eller läckage, att saneringsutrustning ska finnas lättillgänglig inom verksamhetsområdet.

- Att närboende (vilka anges i kontrollprogram) ska informeras i god tid innan sprängning genom skriftligt utskick,
- Att vidta bullerdämpande åtgärder, i enlighet med förslag i bullerutredningen, vid borring i de västra delarna av brytningsområdet samt vid samt vid krossning med förkross kvällstid inom det område där återvinning avses ske.
- Att verka för att en signalreglering av korsningen Rågårdsvägen/väg 190 kommer till stånd.

Gällande tillstånd och anmälningsärenden

Täktverksamheten meddelades tillstånd enligt miljöbalken i Länsstyrelsens beslut den 15 januari 2002 (dnr 541-22896-2001). Tillståndet medger ett uttag om totalt 6 miljoner ton berg. Skanska övertog tillståndet genom Länsstyrelsens beslut den 13 juni 2003 (dnr 541-39357-2003).

En ändring av villkor 2 (och 9) gjordes genom Länsstyrelsens beslut den 6 februari 2002 (dnr 541-22896-2001). En ändring av lydelsen av villkor 9 gjordes genom Miljöprövningsdelegationens, vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län, beslut den 10 november 2010 (dnr 551-580-2010). En ändring av villkor 5 och 8 gjordes genom Miljöprövningsdelegationens beslut den 26 november 2014 (dnr 551-28359-2014).

Skanska Asfalt och Betong AB (org.nr. 556033-9086) bedriver vidare återvinning av avfall (jord och sand) i enlighet med Miljöförvaltningens beslut om försiktighetsåtgärder den 27 februari 2015 (dnr 08087/14).

Skanska har den 7 september 2016 (dnr 551-13582-2016) meddelats ändringstillstånd för utökning av den totalt tillståndsgivna mängden i gällande tillstånd. En ändring av villkor 10, avseende buller, gjordes också i beslutet.

Koordinat- och höjdsystem

Kartor och ritningar redovisas i koordinatsystemet SWEREF99TM och i höjdsystemet RH2000.

Rådighet

Skanska har nyttjanderättsavtal med de fastigheter inom verksamhetsområdet som berörs av den planerade vattenverksamheten.

Prövningens omfattning och avgränsning

Den samlade verksamhet vilken Skanska planerar att bedriva vid anläggningen och vilken kommer att omfattas av en samlad ansökan om tillstånd enligt miljöbalken, redogörs för i korthet nedan. Det planerade verksamhetsområdet uppgår till ca 34 ha och det planerade brytningsområdet omfattar ca 20 ha. En utökning areellt och på djupet av brytningsområdet planeras. Delar av det nuvarande brytningsområdet är efterbehandlat och avses inte ingå i det planerade brytningsområdet.

Verksamhetsområdet minskas därför jämfört med nu gällande tillstånd. Skanska avser att ansöka om tillstånd till ett uttag om maximalt 1 miljon ton bergmaterial per år under en 20-årsperiod.

Brytning av berg kommer att ske under grundvattenytan. Bortledning av tillrinnande ytvatten och inläckande grundvatten är en förutsättning för att kunna bedriva täktverksamheten. Bortledning av grundvatten utgör vattenverksamhet enligt definitionen i 11 kap. miljöbalken. Skanska har bedömt att risken för påverkan på allmänna och enskilda intressen är liten. För att säkerställa att bortledning av grundvatten får ske omfattar dock ansökan även vattenverksamhet.

Det primära syftet med verksamheten är att producera förädlade bergmaterialprodukter för den regionala bygg- och anläggningsmarknaden. Bergprodukterna används bl.a. vid anläggande av vägar och husgrunder samt för asfalts- och betongproduktion. Produktionen innefattar bl.a. lossställning, krossning och maskinhantering av bergmaterial. Brytning av berg sker genom sprängning.

Verksamheten omfattar även återvinning av externa massor och efterbehandling av brytningsområdet med externa massor.

Av gällande översiktsplan framgår att området är ett utredningsområde för verksamheter. Berörd fastighetsägare har ställt som krav i gällande avtal att del av området ska återfyllas med schaktmassor då området efter avslutad verksamhet kan komma att nyttjas för industriell verksamhet i framtiden.

Länsstyrelsen har under samrådet framfört synpunkter på att den planerade utfyllnaden utgör deponiverksamhet då det är fråga om kvittblivning av massor.

Skanska anser att användningen av schaktmassor för efterbehandlingen i det här fallet inte är att anse som kvittblivning då det är fråga om att med användande av schaktmassor tillskapa verksamhetsytor helt i enlighet med gällande översiktsplan och fastighetsägarens intentioner inför framtida markanvändning. Förfarandet är därutöver helt i enlighet med gällande avfallshierarki enligt 15 kap. 10 § miljöbalken.

Prövningsplikt

Skanska bedömer att nedanstående verksamhetskoder, enligt miljöprövningsförordningen (2013:251), gäller för planerad verksamhet. 10.11, 10.50, 90.30, 90.110 och 90.130 B.

Brytning av berg kommer att ske under grundvattenytan. En förutsättning för täktverksamheten är att nederbördsvatten och inläckande grundvatten leds bort. Pumpning av vatten kommer att ske till täktens sedimentationsdamm för vidare bortledning norrut och sedan vidare mot Lärjeån. Bortledning av grundvatten utgör vattenverksamhet enligt definitionen i 11 kap. 2 § miljöbalken.

Grundvattenbortledning är tillståndspliktig enligt 11 kap. 9 § miljöbalken, såvida det inte är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena då tillstånd inte krävs enligt

11 kap. 12 § miljöbalken. En hydrogeologisk utredning har genomförts som visar att det inte är uteslutet att enskilda intressen kan komma att påverkas. För att säkerställa att bortledning av grundvatten får ske omfattar ansökan även ett yrkande om att tillstånd till vattenverksamhet ska meddelas.

Planerad verksamhet är klassad som Sevesoverksamhet till följd av hantering av mer än 10 ton sprängmedel i samband med sprängning. Sevesolagstiftningen tillämpas på verksamheter där farliga ämnen förekommer eller kan förekomma i vissa mängder som motsvarar eller överstiger de mängder som finns i bilaga till Sevesoförordningen. Det finns en högre och en lägre kravnivå för verksamheter som omfattas av bestämmelserna. Det är gränsmängderna (tröskelvärdena) som definierar kravnivåerna som anges i bilagan till Sevesoförordningen. Den maximala mängd som förekommer eller kan förekomma vid ett och samma tillfälle ska beaktas.

Normalt används 14 ton och maximalt används 25 ton sprängmedel vid varje enskilt sprängtillfälle. Ingen förvaring av sprängmedel kommer att ske inom det planerade verksamhetsområdet. Den planerade verksamheten omfattas av den lägre kravnivån, se vidare i flik 9, bilaga T4 till den tekniska beskrivningen. Ett handlingsprogram bifogas ansökan, se bilaga A7.

Samrådsprocessen

Samråd om planerad utökad täktverksamhet genomfördes under perioden augusti 2015 till och med april 2016. Samrådsprocessen inleddes med samråd med Länsstyrelsen och Miljöförvaltningen, Göteborgs Stad. Därefter genomfördes samråd med särskilt berörda, allmänheten, övriga berörda myndigheter och organisationer. Synpunkter inkom från flertalet av de myndigheter och endast en av de organisationer som underlaget skickades till.

Vid samrådsmöte den 21 december 2015 deltog 12 personer, utöver Skanskas egen personal och konsulter. Skriftliga synpunkter inkom från ca 10 personer.

Utifrån de synpunkter som inkom har Skanska bland annat låtit göra en trafikutredning, bullerutredning, en naturvärdesinventering, en arkeologisk utredning och en fördjupad hydrogeologisk utredning. Utifrån resultatet i utredningarna har verksamheten anpassats, bland annat har en anpassning av brytområdet gjorts för att minska påverkan på kulturmiljön.

Beskrivning av området

Läge och omgivning

Täkten är belägen ca 15 km från Göteborgs centrum, och är därmed lokaliserad centralt i försörjningsområdet. Avståndet till väg 190 mot Göteborg är ca 2 km utmed Rågårdsvägen. Den sträckan är speciellt byggd för uttransport från takten.

Det planerade verksamhetsområdet har minskats ned jämfört med det befintliga, se Figur 10. 1, då delar av tidigare verksamhetsområde inte har nyttjats och delar har efterbehandlats. Samlad bebyggelse finns åt nordost i området utmed Kniparedsvägen, Solfågelsvägen och Tyrsjöleden m.m., på ett avstånd av ca 400 m som närmast från planerat verksamhetsområde. Enstaka hus finns utmed Hultavägen i väster på ca 380 m och Lexbydalsvägen i sydväst på ca 300 meters avstånd.

Planförhållanden och riksintressen mm

Verksamhetsområdet omfattas inte av någon detaljplan. Enligt Göteborgs Stads översiktsplan 2009-02-26 är området reserverat för verksamheter på längre sikt; ”utredningsområde för verksamhetsområde som kan vara störande för omgivningen”. Även takten är utpekad i översiktsplanen. Utöver gällande bestämmelser avseende riksintressen, områdesskydd etc. enligt vad som redogörs för nedan, omfattas inte den planerade verksamheten av några i översiktsplanen övrigt utpekade intressen eller planering.

Verksamhetsområdet varken berör eller angränsar till något område av riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken. Verksamheten berör eller angränsar inte heller till

något Natura 2000 område. En bit nedströms tåkten är del av Lärjeån utpekad som Natura 2000-område, enligt art- och habitatdirektivet.

I skogsområdet söder om tåkten går Bohusleden och sydväst om tåkten, i Partille kommun, finns Paradisets friluftsområde.

Enligt Göteborgsregionens kartläggning av tysta områden (Göteborgsregionens kommunalförbund, 2014) finns ett s.k. tyst område söder om tåkten. Området längs väg 190 utgör en grön kil mellan Göteborg och Nossebro. (

Vattenmiljöer som omfattas av miljökvalitetsnormer

Verksamhetsområdet ligger i huvudsak inom Göta Älvs avrinningsområde och delavrinningsområdet "Ovan" (611400-127815). Inga vatten, varken grund- eller ytvatten, som omfattas av miljökvalitetsnormer (MKN), enligt 5 kap miljöbalken, berörs direkt av planerad verksamhet.

Nedströms tåkten finns vattendrag som omfattas av MKN för ytvatten, Lärjeån - från mynningen till Lövsjöarna (SE641451-128303).

Natur- och kulturmiljö samt friluftsliv

Det planerade verksamhetsområdet är idag helt ianspråktagat av befintlig täktverksamhet med brytning, upplag, uppställning av mobila enheter, kontor och verkstad.

Inga Natura 2000-områden eller naturreservat finns registrerade i tåktens närhet. En nyckelbiotop, enligt Skogsstyrelsens inventering, finns inom verksamhetsområdet, men berör inte gällande brytningsområde. På artportalen finns inrapporterade fynd av fåglar, så som backsvala, i från täktområdet.

Vatten från tåkten avleds mot vattendrag som mynnar i Lärjeån. Lärjeån är nedströms tåkten utpekad som Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet.

I anslutning söder om verksamhetsområdet finns en stensättning, RAÄ Bergum 14:1. Vid en arkeologisk utredning (Göteborgs Stadsmuseum, 2016:4) som genomförts som grund för ansökan påträffades en tidigare okänd fornlämning, Gåpå hål (tillfällig beteckning Int nr 244).

Söder om verksamhetsområdet går en vandringsled, Bohusleden. Täkten ligger ca 700 meter ifrån ”Paradisets friluftsområde” enligt Partilles fördjupade översiktsplan från 2006.

Planerad verksamhet

Allmänt

Den planerade täktverksamheten omfattar lossställning och förädling av berg och återvinning av externa massor samt efterbehandling genom användande av externa massor för anläggningsändamål. Grundvatten kommer även att bortledas. Ansökan omfattar följande.

Täktverksamhet och återvinning

- en utökning av nuvarande brytningsområde åt nordväst,
- en sänkning av nuvarande täktbotten med ca 18 meter i en begränsad del av nuvarande brytområde,
- täktverksamhet omfattande täkt av maximalt 1 miljon ton berg per år,
- anläggning för sortering eller krossning av berg, naturgrus eller andra jordarter,
- införsel, mellanlagring och återvinning av schaktmassor och entreprenadberg upp till en årlig mängd om 500 000 ton,
- införsel, mellanlagring och återvinning av betong, och icke tjärhaltig asfalt upp till en årlig mängd om 200 000 ton och

Efterbehandling med externa massor

- användning av totalt 5 miljoner ton schaktmassor för successiv och slutlig efterbehandling av täkten, upp till en årlig mängd om 1 miljon ton

Vattenverksamhet

- avsänkning av grundvattennivån, samt bortledning av grundvatten,
- de för grundvattenbortledningen nödvändiga anläggningar i form av pump, ledningar m.m.

Arbetstider

Arbetstiderna för den fortsatta verksamheten överensstämmer med nuvarande verksamhetstider. Den planerade normala arbetstiden för de olika verksamheterna redovisas i tabell 1. Verksamheten, då särskilt följdverksamheten transporter, kan dock, t.ex. i samband med leveranser till större infrastrukturprojekt, behöva bedrivas vid tider även utanför de i tabellen redovisade arbetstiderna, dock alltid med innehållande av för verksamheten gällande bullervillkor och endast vardagar (mån-fre).

Planerade normala arbetstider för den planerade verksamheten.

Verksamhet	Årsbasis	Dygnsbasis (mån-fre)
Borrning	Året runt	07-19
Sprängning	Året runt	07-19
Skutknackning	Året runt	07-18
Krossning/Sortering	Året runt	07-22
Upplagshantering	Året runt	06-18
Utlastning/Transporter	Året runt	06-18 (22)*

*För vissa projekt krävs transporter även nattetid (kl 22-06)

Vattenverksamhet- bortledning av grundvatten

Täkt av berg kommer delvis att ske under grundvattenytan och Skanska behöver då hålla läns och bortleda grundvatten för att kunna bedriva produktionen.

Grundvattenytan kommer att sänkas ned till nivån 55 m ö h (RH 2000).

Grundvattnet pumpas från täktbotten via makadamfyllt dike till en översilningsyta och vidare till en sedimentationsdamm innan avledning till ytvattenrecipient.

Miljökonsekvenser

En sammanfattning av de miljökonsekvenser som den ansökta ändringen av verksamheten bedöms ge upphov till redovisas nedan. För en utförligare

redovisning i denna del hänvisas till miljökonsekvensbeskrivningen i bilaga A6 under flik 11.

De miljöaspekter som belyses i den bifogade miljökonsekvensbeskrivningen är människors hälsa, boendemiljö till följd av bullerpåverkan samt vibrationer och luftstötvtåg till följd av sprängning samt luftmiljö till följd av avgasutsläpp och damning. Verksamheten innebär även omgivningspåverkan i form av påverkan på yt- och grundvattenmiljöer, naturmiljö, kulturmiljö och landskapsbild samt det rörliga friluftslivet. Verksamheten ger även följdverksamheter i form av transporter varför även miljöpåverkan till följd av trafiken i form av avgasutsläpp och bullerpåverkan beskrivs.

En bullerutredning visar att skyddsåtgärder behöver vidtas vid borning på bergets överyta i den nordvästra delen av det planerade brytningsområdet samt vid krossning med förkross kvällstid inom det område där återvinning avse ske. I övrigt innehålls gällande riktlinjer avseende buller från denna typ av verksamhet. Skanska åtar sig att genomföra skyddsåtgärder för att dämpa buller från borrhugg, samt krossanläggning enligt vad som anges i bullerutredningen. Ljudpåverkan kan förväntas ske vardagar under hela tåktens drifttid och kan därför betraktas som långvarig. Gällande riktlinjer avseende buller kan innehållas. De negativa konsekvenserna bedöms utifrån detta bli långvariga men små.

Sprängning i berg orsakar vibrationer i marken och luftstötvtåg. För dessa finns en praxis med nivåer som bör innehållas med hänsyn till störningar för närboende. Vibrationsnivån 4 mm/s och luftstötvtågsnivån 200 Pa (reflektionstryck) bedöms kunna innehållas för samtliga kringliggande bostadsfastigheter då sprängningsarbetena planeras och genomförs på sådant sätt som beskrivs i vibrationsutredningen som ligger till grund för ansökan. Sprängningsinducerad påverkan i form av vibrationer och luftstötvtåg är mycket kortvarig vid det enskilda sprängtillfället. De negativa konsekvenserna av sprängningsinducerade vibrationer och luftstötvtåg bedöms därav bli små men de förväntas ske vid flera tillfällen under hela tillstandsperioden.

Utsläpp till luft genom avgaser och damning kan ge en lokal påverkan. Förekomst av luftföroreningar är generellt låg i ytterområdena av Göteborg. För boende på några hundra meters avstånd från tälten bedöms påverkan i form av damning och avgasutsläpp, med angivna skyddsåtgärder, generellt bli liten. Vid mycket torr väderlek och ihållande vind som ligger på från verksamhetsområdet mot respektive bostadshus kan viss störning av damningspåverkan förekomma. Någon hälsorisk bedöms dock inte förekomma. Då verksamheten kommer att pågå under många år kan påverkan antas vara långvarig även om den endast förväntas förekomma enstaka gånger per år för den enskilde. De negativa konsekvenserna bedöms därför bli långvariga men små. Någon risk för överskridande av miljökvalitetsnormerna bedöms inte föreligga.

Planerad verksamhet enligt ansökan innebär en faktisk minskning av verksamhetsområdet, men en areell utökning av brytningsområdet åt nordväst. I övrigt kommer förhållandena vara likt de som råder i dagsläget, allmänheten kommer inte att ha tillträde till verksamhetsområdet. Verksamheten innebär en indirekt påverkan på friluftslivet i närområdet genom bullerpåverkan, men någon betydande ökning av bullret förväntas inte, och generellt avtar bullret med avståndet från tälten. Lokalt och regionalt bedöms den utökade verksamheten innebära långvarig men liten negativ konsekvens avseende friluftsliv och rekreation, med hänsyn till tagen till att planerad verksamhet lokaliseras till ett område som redan idag är i anspråk taget för tältverksamhet.

Brytning av berg kommer delvis att ske under grundvattenytan, och bortledning av grundvatten behöver ske. Sammanfattningsvis bedöms påverkan i form av grundvattenavsänkning bli liten och effekten av påverkan kan innebära att en naturlig källa mister stor del av sitt tillrinningsområde. Det finns även en viss risk för sättningar i lermarkerna direkt norr om brytningsområdet. De negativa konsekvenserna bedöms som små-medelstora men långvariga till följd av att verksamheten kommer att pågå under 20 år. Efter avslutad brytning och återfyllning återgår grundvattennivåerna till motsvarande dagens nivåer.

Avledning av vatten från täkten kan ge påverkan på nedströms vattendrag. Ett marginellt ökat medelflöde förväntas och en tillförsel av suspenderat material och kväve kan förekomma. Vattnet från täkten kommer att ledas via makadamdike, översilningsyta och sedimentationsdamm innan avledning till recipienten. De låga förväntade halterna i utgående vatten bedöms i ge marginella/små effekter på vattendraget direkt nedströms täkten. Till följd av liten andel av det totala vattnet till Lärjeån bedöms verksamheten inte heller medverka att någon miljö kvalitetsnorm överskrids.

En naturvärdesinventering, som omfattar det utvidgade brytområdet i nordväst och dess närområde, har genomförts. I naturvärdesinventeringen har hela berget inom inventeringsområdet bedömts ha visst (klass 4) eller påtagligt naturvärde (klass 3). Lokalt försvinner ytor med visst och påtagligt naturvärde och en indirekt hydrologisk påverkan kan ske genom att tillrinningen av ytvatten minskar norrut, vilket kan ge en torrare miljö. Inga höga naturvärden berörs direkt eller indirekt och de negativa konsekvenserna bedöms därför som små – måttliga men långvariga. En arkeologisk utredning som genomförts som underlag för ansökan om tillstånd. Vid utredningen påträffades en tidigare okänd fornlämning, en naturbildning med tradition, Göpås håll. Då inget fysiskt ingrepp planeras i den nyupptäckta fornlämningen och även en skyddszon om 15 lämnas kring den bedöms påverkan på kulturmiljö bli lokal och inbegripa en ändrad upplevelse av fornlämningsmiljön. De negativa konsekvenserna bedöms bli små men permanenta. På sikt kommer dock det förändrade landskapet bli en naturlig del av den omgivande miljön.

Risk och säkerhet

Haverier på maskiner skulle kunna medföra utsläpp av petroleumprodukter med eventuell förorening av mark och grundvatten. Diesel förvaras endast periodvis i täkten, förvaring sker då i godkända ADR-tankar för transport. All hantering av petroleumprodukter och andra kemikalier kommer att ske varsamt.

Absorberingsmedel finns lätt tillgängligt för att användas vid ett eventuellt spill för att på så vis förhindra spridning till ytvatten.

Ras i bergbranter och fall ned för bergbranter kan leda till såväl personskador som materiella skador. För att minska risken för fallolyckor vid släntkrön kommer brytningsområdet, i delar där bergbranten överstiger 5 m, under hela tillståndsperioden att omgärdas av staket.

Stenkast vid sprängning är bergstycken som kastas ut från sprängsalvan. Konsekvenserna av stenkast kan orsaka allvarliga personskador och materiella skador. Sprängsalvan riktas in mot tälten och risk för att stenkast ska nå utanför verksamhetsområdet är liten. Varningssignal ljuder alltid innan sprängning för att förvarna om att sprängning ska ske.

De risker som i huvudsak kopplas till att verksamheten omfattas av Sevesolagstiftningen är läckage vid hantering av sprängmedelsprodukter och personskador. Skanska har rutiner för att fortlöpande identifiera olycksrisker och för att kunna reagera i händelse av olyckor och nödsituationer. Ett handlingsprogram har upprättats och återfinns i bilaga A7. Förslag på information till allmänheten har också tagits fram och bifogas ansökan, se bilaga A7. När ett eventuellt tillstånd har medgetts kommer informationen att skickas till Räddningstjänsten i Storgöteborg för att informationen ska göras tillgänglig för allmänheten.

Det finns en näraliggande verksamhet, som idag drivs av EPC Sverige AB, som omfattas av Sevesolagstiftningen. EPCs anläggning är belägen norr om planerat verksamhetsområde och den ska enligt uppgift omfattas av den lägre kravnivån. Som närmast kommer sprängning i tälten att ske på ett avstånd om ca 300 m till den näraliggande Seveso-anläggningen. Vid brytning på djupet i den södra delen av brytningsområdet kommer dock avståndet att vara >500 meter. EPC utför i dagsläget sprängningar åt Skanska i Angered och är väl informerade Skanskas verksamhet. Vid sprängning i tälten förvarnas samtliga näraliggande verksamheter. Ytterligare en Sevesoanläggning, enligt den lägre kravnivån, planeras öster om tälterns verksamhetsområde, på ett avstånd > 500m. Den planerade anläggningen bedöms, utifrån det stora avståndet, inte inverka på riskförhållandena i bergtälten.

TillåtlighetPlanenlighet

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken får tillstånd inte meddelas i strid med detaljplan enligt plan- och bygglagen. Det aktuella området omfattas inte av någon detaljplan. Några nya detaljplaner är inte heller, vad sökanden känner till, under utarbetande för det område som verksamhetsområdet berör.

Särskilt för vattenverksamhet - båtnad

Vattenverksamheten är en direkt följd av den ansökta täktverksamheten och utgör därmed inget ändamål i sig själv. Den planerade vattenverksamhetens negativa konsekvenser på såväl grund- och ytvattenförhållanden, med vidtagande av föreslagna skyddsåtgärder, bedöms bli små, se avsnitt 4.5 i bifogad miljökonsekvensbeskrivning.

Mot bakgrund av ovanstående och med hänsyn taget till att kommande anläggningskostnader uppskattas till ca 530 000 kronor får det anses uppenbart att vattenverksamheten är samhällsekonomiskt motiverad och att fördelarna från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt den ringa skada verksamheten kan antas orsaka.

Hänsynsreglerna

I miljöbalkens andra kapitel finns fastställt allmänna hänsynsregler i paragraferna 2-6. I sjunde paragrafen sägs att paragraferna 2-6 gäller om det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. I den avvägningen bör särskilt kostnaden för åtgärder vägas mot nyttan av dem. Trots detta får krav som behövs för att uppfylla en miljökvalitetsnorm ställas.

I § 2 behandlas kunskapskravet vilket innefattar att kunskap i rimlig omfattning ska finnas hos verksamhetsutövaren, med tanke på verksamhetens art och omfattning och vad som krävs för att skydda mot skador.

Den produktionsansvarige ska vara tillräckligt insatt i frågor rörande risker med verksamheten och vad som gäller enligt lagen. All personal genomgår grundläggande miljöutbildning.

Verksamhetens påverkan följs upp genom kontroll så att kunskap om verksamhetens verkliga påverkan fås. En plan för egenkontroll finns upprättad så att kunskap om den verkliga påverkan i olika skeden fås. Kontroll av verksamheten har skett under många år och god kunskap finns därför om den påverkan verksamheten ger. En revidering av kontrollprogrammet kommer att göras efter det att ett eventuellt tillstånd har medgetts och en anpassning görs utifrån gällande villkor. Skanska menar att miljöbalkens krav på kunskap är väl tillgodosett.

I § 3 fastställs att en verksamhetsutövare är skyldig att vidta de skyddsåtgärder och iaktta de mest begränsningar som krävs för att hindra olägenheter eller skador. Genom de utredningar, som genomförts inför ansökan om utökad verksamhet och den egenkontroll som fortgår för befintlig verksamhet finns god kunskap om vilka skyddsåtgärder som är nödvändiga.

Verksamheten är till stor del skärmad bakom höga bergväggar och har goda skyddsavstånd till bebyggelse. Skanska är väl medvetet om att försiktighet ska iakttas vid hantering av kemikalier och oljor samt att åtgärder som kan behövas för att skydda människors hälsa och miljö mot skador ska vidtas, bl.a. genom användandet av bästa möjliga teknik. Kontroll kommer att ske av vid mottagning av externa massor. Genom att styra och kontrollera mottagningen av externa massor säkerställs att de inte är olämpliga att hantera och förvara ur miljö-, hälso- och kvalitetssynpunkt samt att återvinningen av dem inte försvåras tekniskt.

I § 4 behandlas valet av kemiska produkter. Bevakning av kemikalier sker i sökandens organisation centralt så att personer med specialistkompetens på heltid upprättar och bevakar kemikalielistor. Vissa kemikalier undviks, andra avvecklas på sikt och vissa är godkända att använda. Samtidigt minimeras det antal produkter som används för att situationen skall bli överblickbar.

I § 5 behandlas hushållning med energi och råvaror och att möjlighet till återvinning skall utnyttjas.

Berg av god kvalitet för sitt ändamål och marknadens behov kan utvinnas med korta transporter till marknaden. Det avfall som genereras hanteras så att återvinning så långt möjligt främjas. Idag byggs i princip inga nya/eller i alla fall få fasta krossanläggningar för bergtäkter utanför gruvindustrin. En ny fast anläggning är en mycket stor investering som inte är flexibel med hänsyn till platsutnyttjande och produktsammansättning. Därav används som regel mobila krossverk. I dagsläget erbjuder Skanskas leverantörer ingen bra lösning för att köra larvburna mobila krossverk på eldrift. Inom Skanska sker arbete med att försöka minska bränsleförbrukningen och/eller miljöbelastningen på våra mobila krossverk. Detta görs t ex genom att testa alternativa bränslen som HVO eller genom att där det är möjligt driva två sammankopplade krossverk med en dieselgenerator i stället för med två.

Skanska planerar att under juni-december 2017 i Angeredstälten testa drift av arbetsmaskiner med HVO-bränsle. Projektet ”HVO i maskiner” har påbörjats inom Skanska med syftet att ytterligare värna om miljön och samtidigt upprätthålla lönsamheten. Upplägget är att ersätta fossilt bränsle med framtidens miljövänliga biodrivmedel 100 % HVO och använda detta på samtliga Skanskas maskiner, vilket skall bidra till att Skanska stärker sin konkurrenskraft inom branschen. Ett antal maskintyper körs med det miljövänliga bränslet HVO och jämförs med maskiner som körs på traditionella drivmedel (diesel). Insamlad data sammanställs för utvärdering av projektet. Jämförelsen sker både ur ett ekonomiskt samt miljömässigt perspektiv. Målet är att, vid positivt utfall, ersätta diesel med HVO som är 100 % förnyelsebart bränsle.

I § 6 behandlas val av lämplig plats för verksamheten. Den viktigaste frågan för att minimera störningar är lokaliseringen. Verksamheten har sedan tidigare bedömts vara tillåtlig på platsen. Platsen berör inte något område av riksintresse enligt

miljöbalken. I kommunens översiktsplan är området angivet som ”utredningsområde för verksamhetsområde som kan vara störande för omgivningen”. Planerad verksamhet innebär en utökning av gällande brytningsområde, dock inom redan tillståndsgivet verksamhetsområde. Utredningar visar att verksamheten kan bedrivas inom ramen för gällande riktlinjer bland annat med avseende på buller och vibrationer. Planerad verksamhet innebär små konsekvenser för yt- och grundvattenmiljö.

Planerad verksamhet innebär att samlokalisering görs mellan återvinning och täktverksamhet. Ifall återvinningsverksamheten skulle skiljas från täktverksamheten skulle ny och ej obetydlig miljöpåverkan uppstå. Alternativ lokalisering har studerats och beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen. Möjligheten till val av lokalisering i övrigt är begränsad till ett område i omedelbar anslutning till tåkten. Samlokalisering möjliggör gemensamt utnyttjande av maskiner, anläggningar för tankning och service, personalutrymmen, kontor och parkering. Material från täktverksamheten kan behövas som delingrediens i återvinningen för att få produkter med rätt tekniska egenskaper. För att samordna transporter så att bilar inte går tomma ena vägen måste verksamheterna vara samlokaliserade. Det förenklar att verksamheten kan erbjuda omhändertagande och leverans av flertalet produkter till ett projekt vilket ofta krävs av kunden för leverans till större projekt. Annars måste kunden välja två alternativ med två transporter som går tomma ena vägen eller också måste en bil åka en längre sträcka. Samordning mellan återvinning och uttag av berg gör att hushållning kan ske med berget i tåkten. Berg med överkvalitet till okvalificerade ändamål kan sparas för framtida bruk och ersättas av återvunnet material. Samutnyttjande av resurser gör att både energi och råmaterial sparas. Verksamheten styrs till ett redan påverkat område. Under år med högsta planerade produktion kommer transportarbetet på väg 190, till följd av planerad verksamhet, att öka. Skanska har låtit utföra en trafikutredning som föreslår åtgärd i form av signalreglering av korsningen Rågårdsvägen/väg 190. Skanska åtar sig att i samarbete med Trafikverket och Göteborgs kommun att arbeta för att en signalreglering av korsningen kommer till stand. Studerad alternativ lokalisering innebär även den, transporter på väg 190.

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) är ett juridiskt bindande styrmedel och syftar till att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor. En miljökvalitetsnorm kan gälla högsta tillåtna halt av ett ämne i luft eller vatten. Utgångspunkten för MKN är kunskapen om vad människan och naturen tål.

En bergtäkt i drift med följdverksamhet i form av transporter kan bland annat innebära omgivningspåverkan i form av buller och utsläpp till luft, mark och vatten. Ingen grundvattenförekomst som omfattas av MKN berörs av takten.

I bifogad MKB har det bedömts som relevant att redovisa den planerade ändringens inverkan på möjligheterna att nå MKN för luft, och ytvattenmiljö.

Inget vatten, varken grund- eller ytvatten, som omfattas av MKN, enligt 5 kap miljöbalken, berörs direkt av planerad verksamhet. Nedströms takten finns dock vattendrag som omfattas av MKN för ytvatten, Lärjeån - från mynningen till Lövsjöarna (SE641451-128303). Planerad verksamhet, med föreslagna, skyddsåtgärder innebär ingen förändring som bedöms kunna påverka ytvattenkvaliteten negativt, se avsnitt 4.6, eller negativt inverka på möjligheten att nå MKN.

I luftkvalitetsförordningen (2010:477) finns fastställda miljökvalitetsnormer för kvävedioxid och kväveoxid, svaveldioxider, kolmonoxid, ozon, bensen, partiklar (PM10 och PM2,5), bens(a)pyren, arsenik, kadmium, nickel och bly i luft. Normerna anger den halt av respektive ämne som maximalt få förekomma i utomhusluften. Beräkningar av förekomst av luftföroreningar i Göteborgs stad visar att dygnsmedelhalterna kvävedioxid i ytterområdena av Göteborg är låga.

Behov av materialet

I Sverige förbrukas generellt ca 7- 10 ton bergmaterial per person och år. Under år 2014 förbrukades totalt 7,9 ton ballast från takter per invånare i Sverige (SGU,

2015:2, Grus, sand och krossberg 2014). I Västra Götalands län var förbrukningen något högre, 8,2 ton ballast totalt per invånare (2013 var förbrukningen 8,0 ton ballast per invånare i länet).

Material behövs bland annat till uppbyggnad av vägar och järnvägar, flygplatser, broar, grundläggning, dränering, fastigheter, hus, anläggningsytor, och för halkbekämpning mm.

Täkten har producerat 400- 500 000 ton bergmaterial de senaste åren och enligt Skanskas bedömning finns ett fortsatt behov av material från takten.

Angerredtäktens huvudmarknad ligger inom ca 20 km från takten i östra delarna av Göteborg, Partille, Lerum, Gråbo, och Floda. Skanskas täkt i Ale kan på kort sikt tillgodose viss andel av marknadens behov, men transportavståndet ökar med ca 17-20 km för varje transporterat ton för leveranser till Partille, Lerum, Gråbo, Floda.

Marknaden i Göteborg i stort behöver dessutom tillgång till mer material än vad befintliga täkter kan erbjuda på sikt. För att få en uppfattning av behovet har en sammanställning av invånarantalet i Göteborg, Partille och Lerums kommun gjorts. Med ett invånarantal år 2015 på drygt 625 000 invånare i Göteborg, Partille och Lerum så finns det i dagsläget ett behov av drygt 5 miljoner ton bergmaterial per år i nuläget. Enligt Statistiska Centralbyrån så koncentreras Sveriges befolkning alltmer till Stockholm, Göteborg och Malmö. Redan idag bor drygt 1,7 miljoner människor i de kommunerna och antalet beräknas öka med 37 procent under de närmaste 40 åren. Behovet av material i göteborgsområdet kan därför antas öka även om möjligheterna till återvinning också utökas.

Täkter som teoretiskt kan försörja Göteborg, Partille, Lerum redovisas i nedanstående tabell. Naturgrustäkterna har små uttag och det är främst bergtäkterna som långsiktigt kan försörja Göteborg, Partille och Lerum.

Översikt täkter i Göteborgsområdet. Dagens behov av material i Göteborg, Partille och Lerum är, baserat på invånarantal och SGU's statistik) ca 5 miljoner ton per år. År 2026 kan behovet vara knappt 5,5 miljoner ton.

Verksamhetsutövare	Täkttyp	Tillstånd till	Max årligt uttag *1 (ton)
Härryda Kross	Berg	2099-01-01	400 000
H S Johansson	Naturgrus	2018-01-31	10 000
Aleamar Sand & Makadam HB	Naturgrus	2017-10-31	3 000
Kardanaxeln Snåkered AB	Naturgrus	2026-12-31	12 000
Fraktkedjan Väst Anläggning AB	Naturgrus	2018-04-30	34 000
Landvetterkrossen AB	Berg	2099-01-01	300 000
Swerock AB	Berg	2032-12-31	750 000
Skanska Asfalt och Betong AB - Ale	Berg	2027-01-01	1 000 000
Skanska Asfalt och Betong AB - Vikan	Berg	2099-01-01	1 250 000
NCC Roads AB	Berg	2022-11-01	500 000
Skanska Asfalt och Betong AB- Bugärde	Berg, morän	2025-09-15	160 000
Skanska Asfalt och Betong AB- Angered	Berg	2017-05-15	500 000
Summa nuläget			4 919 000
Summa år 2026 utan Angered			3 712 000
Summa år 2026 med Angered enligt ansökan			4 712 000

*1 För en del täkter regleras detta i tillstånd, för övriga har en årsproduktion antagits utifrån tillståndstid och total volym.

Sakägare gällande vattenverksamheten

Den planerade grundvattenbortledningen bedöms medföra en påverkan på vattenförhållandena lokalt inom och till viss del i direkt anslutning till det planerade verksamhetsområdet.

Sakägarkretsen för de som i nuläget kan bedömas bli utsatta för oförutsedd påverkan föreslås begränsas av den fastighetsägare/arendator som har

- Enskild brunn – Trycksänkning i berggrundvattenmagasinet inom det influensområde vilket uppstår som ett resultat av bolagets vattenverksamhet
- Täckdikning – Trycksänkning i undre magasinet som kan ge marksättningar inom det influensområde vilket uppstår som ett resultat av bolagets vattenverksamhet
- Byggnader – Trycksänkning i undre magasin som kan ge sättningar i byggnaderna inom det influensområde vilket uppstår som ett resultat av bolagets vattenverksamhet. Influensområdets utbredning och enskilda intressen beskrivs närmare i den bifogade MKBn.

Ägare till samtliga fastigheter som kan beröras är Göteborgs Stad.

YTTRANDE

Länsstyrelsen tillstyrker att Skanska beviljas tillstånd till täktverksamhet samt att verkställighet ges under förutsättning att ekonomisk säkerhet ställs. För tillståndet yrkat länsstyrelsen att följande villkor ska gälla.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsak i enlighet med vad sökanden har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Gränsen för verksamhets- och brytningsområdet ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden.
3. Tillfredsställande insynsskydd runt brytningsområdet ska finnas under hela brytningsperioden.
4. På avsnitt med olycksfallsrisker ska stängsel sättas upp eller allmänheten på annat sätt tydligt uppmärksammas på riskerna att beträda området.
5. Verksamheten inkl sortering och transporter får bedrivas helgfri vardag mellan kl 06.00 och 22.00. Tillsynsmyndigheten har möjlighet att medge att transporter får utföras under andra tider.
Särskilt bullrande verksamheter får endast bedrivas under följande tider:
Borrning får bedrivas helgfri vardag mellan kl 06.00-18.00.
Sprängning får bedrivas helgfri vardag mellan kl 07.00-19.00.
Skutknackning får bedrivas helgfri vardag mellan kl. 07.00-18.00.
Krossning för återvinningsverksamheten får bedrivas helgfri vardag mellan kl 07.00-18.00.
Övrig krossning får under juni, juli och augusti bedrivas helgfri vardag mellan kl 07.00-18.00.
Under övriga månader får övrig krossning bedrivas helgfri vardag mellan 07.00-22.00.
6. Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än:

Helgfri måndag till fredag	kl. 06.00 — 18.00	50 dBA
nattetid	kl. 22.00 — 06.00	40 dBA
övrig tid		45 dBA

 Begränsningsvärdena enligt ovan ska kontrolleras genom mätning vid bullerkällorna (närfältsmätning) och beräkningar eller genom mätning vid berörda bostäder (immissionsmätning). Ovan angivna ekvivalentvärden ska gälla för varje enskild timma.
Kontroll ska ske senast ett år efter det att tillståndet har tagits i anspråk samt därefter så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra mer än obetydligt ökade bullernivåer eller när tillsynsmyndigheten anser att kontroll är befogad.
Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras nattetid kl. 22-06.
7. Senast 24 timmar före sprängning ska berörda inom en radie av 1 000 meter från brytområdets ytterkant informeras om tidpunkt för sprängning.

8. Information ska även lämnas till ledningsägare, om sprängning sker inom 200 m från någon av de två 130 kV kraftledningarna som går söder om verksamhetsområdet.
9. Luftstötstång till följd av sprängning, mätt genom frifältsmätning, får vid bostadshus uppgå till högst 120 Pa vid minst 90 % av sprängningarna och får inte vid något tillfälle överstiga 150 Pa. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard SS 025210 eller motsvarande. Mätpunkter, frekvens, samt utvärderingsmetod ska specificeras i verksamhetens kontrollprogram.
10. Den sprängningsinducerade vibrationshastigheten får uppgå till högst 4 mm/s vid minst 90% av sprängningarna och får inte vid något tillfälle överstiga 6 mm/s, uttryckt som toppvärde i vertikalled mätt i sockel i bostäder. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard SS 460 48 66 eller motsvarande. Mätpunkter, frekvens, samt utvärderingsmetod ska specificeras i verksamhetens kontrollprogram.
11. Åtgärder ska vidtas för att minimera spridning av damm från verksamhetens alla moment.
12. Kemiska produkter (inklusive bränslen) och farligt avfall ska hanteras så att spill och läckage inte förorenar omgivningen. Flytande kemiska produkter och flytande farligt avfall ska förvaras i täta behållare på invallad yta, som är skyddad från nederbörd. Fordonsbränsle ska förvaras enligt ovan eller i dubbelmantlade cisterner. Cisternerna ska förses med påkörningsskydd. Tankning och uppställning av fordon och arbetsmaskiner för natten eller längre tid, får endast ske på yta som är beständig mot spill av petroleumprodukter. Alternativt ska ett skydd för uppsamling av spill vara ordnat under parkerade enskilda arbetsfordon eller maskiner. Utrustning för sanering av spill ska finnas lätt tillgängligt vid bedrivande av verksamhet.
13. Senast sex veckor innan verksamheten påbörjar hantering av kemiska ämnen över gränsmängden för den lägre kravnivån i Sevesolagstiftningen ska ett uppdaterat handlingsprogram lämnas till Länsstyrelsen.
14. Avledande av vatten från takten och övrig verksamhet inom området ska ske genom en sedimentationsanläggning försedd med växtzoner och oljeavskiljande anordning innan vattnet leds vidare.
Sedimentationsanläggningen ska vara ändamålsenligt utförd och dimensionerad. Sedimentationsanläggningens slutliga utformning och placering ska fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten. Utgående vatten från sedimentationsanläggningen får högst innehålla:
1 mg olja per liter utgående vatten räknat som oljeindex
5 mg kväve (N-tot) per liter utgående vatten
25 mg suspenderat material per liter utgående vatten. Halten suspenderat material får dock under tillståndstidens tre första år uppgå till maximalt 50 mg per liter utgående vatten.
pH får som momentanvärde variera mellan 6-9.
Mätning ska ske minst sex gånger per år om tillsynsmyndigheten inte medger annat. Utgående vatten ska även provtas och analyseras med avseende på PAH.

15. Följande avfallstyper får tas emot och hanteras vid anläggningen:

Avfallskod	Avfallsslag
170101	Betong
170102	Tegel
170302	Bitumenblandningar som inte innehåller stenkolsstära
170504	Jord och sten som inte innehåller farliga ämnen

Efter tillsynsmyndighetens godkännande får även andra avfallstyper av motsvarande karaktär tas emot och hanteras.

16. Halterna i jordmassor som tas emot, räknat på en enhetsvolym om 2000 m³ får inte överstiga riktvärden för känslig markanvändning (KM) enligt Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark publicerad i juni 2016 eller senare uppdateringar av denna.
Betong och tegel och därmed jämförbart inert avfall som tas emot får inte vara förorenat till följd av tidigare användning eller vara täckta eller målade med material som innehåller farliga ämnen i signifikanta mängder.
Den asfalt som tas emot får inte innehålla stenkolsstära och halterna av PAH ska understiga 70 mg/kg TS (70 ppm).
17. Hantering och mellanlagring av inkommande entreprenadberg, jord- och schaktmassor, betong samt returafalt ska ske på så sätt att det inte finns någon risk för att grund- eller ytvatten påverkas negativt. Avrinnande dagvatten ska samlas upp och avledas till sedimentationsanläggningen.
18. Verksamhetens energiförbrukning fördelat på olika källor samt genomförda energibesparingsåtgärder ska årligen redovisas till tillsynsmyndigheten i samband med inlämning av miljörapporten.
19. En aktuell efterbehandlingsplan ska finnas och successiv efterbehandling ska ske när så är möjligt. Senast två år innan tillståndet för verksamheten upphör ska verksamhetsutövaren inge en slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten, upprättad i samråd med markägare och tillsynsmyndigheten. Efterbehandling av täkten ska vara slutförd och anmäld till tillsynsmyndigheten innan tillståndstidens utgång om inte tillsynsmyndigheten beslutar annat.
20. Ett aktuellt kontrollprogram ska finnas för verksamheten och följas.
Programmet ska bland annat ange hur verksamheten kontrolleras med avseende på mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod. I programmet ska bl a kontroll av vibrationer, luftstöt vågor, buller, reningseffekt i sedimentationsanläggning, nivåmätningar och påverkan på grundvattenkvalitet ingå. Dessutom ska elfiskeundersökning i Bingaredsbäcken ingå i kontrollen. I kontrollprogrammet ska också mottagningskontroll av inkommande massor samt hur utgående massor kontrolleras och hur dessa deklarerar till mottagare ingå.
Förslag till kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

Delegering av beslut om villkor

Länsstyrelsen föreslår följande förslag på delegering av beslut om villkor med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att vid behov fastställa ytterligare villkor avseende:

D1. omfattning av transporter som avviker från angivna tider i villkor 5

D2 sedimentationsanläggningens utformning och placering enligt villkor 13.

D3 hantering och lagring av de tillkommande avfallskategorier som kan bli aktuella enligt villkor 14.

Miljöförvaltningens i Göteborgs Stad tillstyrker Skanska:s ansökan om tillstånd. Vidare yrkar Miljöförvaltningen ändring av flera av Skanskas föreslagna villkor samt har förslag på ytterligare villkor och utredningar Skanska bör göra. Förvaltning yrkar att följande villkor ska fastställas.

- Buller från verksamheten inklusive transporter inom området och på Rågårdsvägen ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden.

Måndag-fredag kl 06-18	50 dBA
Lördag, söndag och helgdag 06-18	45 dBA
Kvällstid kl 18-22	45 dBA
Nattetid kl 22-06	40 dBA

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dBA vid bostäder får inte utföras nattetid kl. 22-06. Uppföljning av ljudnivå ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetoder ska anges. I kontrollprogrammet ska även bolagets systematiska arbete med buller framgå vilket avser dels det dagliga arbetet men även vilka åtgärder och avvägningar som ska göras inför förändring av verksamhet som vid inköp av ny utrustning, och inköp av entreprenadtjänster. Kontroll av buller ska ske snarast samt vid förändring av verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller om tillsynsmyndigheten så kräver. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamhet faktiskt pågår.
- Ljuddämpade borrhjor ska användas vid allt borrhjorsarbete.
- Damning från täktområdet, inklusive transporter mellan täktområdet och allmän väg, ska åtgärdas. Om olägenhet från verksamheten uppkommer ska bolaget vidta effektiva skyddsåtgärder. Uppföljning ska framgå av kontrollprogram där mätmetoder, mätpunkter, mätfrekvens och utvärderingsmetod ska anges.
- Påverkan på omgivningen av stendamm från täktområdet samt från transporter ska utredas.

- En handlingsplan ska finnas för att minimera miljöpåverkan från transporterna. Handlingsplanen ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast sex månader efter att tillståndet har tagits i anspråk. Planen ska revideras vartannat år, eller med annat intervall som tillsynsmyndigheten bestämmer. Bolaget ska årligen i miljörapporten redovisa vilka åtgärder som vidtagits och resultaten av dessa.
- Egna transporter ska lägst klara krav för Göteborgs stads miljözon.
- En plan för energihushållning ska tas fram för verksamheten och följas. Planen ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast ett år efter det att detta beslut tagits i anspråk. Planen ska revideras vartannat år, eller med annat intervall som tillsynsmyndigheten bestämmer.
Av planen ska framgå vilka åtgärder som är tekniskt möjliga att genomföra, samt kostnaderna för dessa. Bolaget ska årligen i miljörapporten redovisa vilka åtgärder som vidtagits och resultaten av dessa.
- Bolaget ska utreda möjlighet till elektrifiering av förkross, transportband samt efterkross av berg samt krossar för återvinningsverksamheten. Utredningen ska omfatta miljöaspekter som energieffektivitet, koldioxidutsläpp och omgivningspåverkan som buller och damning samt ekonomi med avskrivning över investeringarnas livslängd.
- Vid efterbehandlingen ska brytkrönen vara släntade eller försedda med skyddshylla ett par meter under krön där täktbottens nivå är mer än 4 meter under krön. Skyddshyllans djup ska vara minst 2 meter.
- En plan för efterbehandling ska tas fram. Planen ska inkludera hur den biologiska mångfalden kan gynnas inom de ramar som gäller för planerad användning av marken.
- Prövningspunkt för återställande bör vara 90.130B.
- Skanska bör ta fram platsspecifika mottagningskriterier för efterbehandlingsmassorna.
- Akutplatta under tak ska finnas med vattenavrinning till slutna tank.
- Spridning av ej nedbrytbar plast bör undvikas.

Göteborgs Stad, Stadsdelsförvaltningen Angered avstyrker fortsatt och utökad täktverksamhet m.m. på fastigheterna A m.fl. i Göteborgs kommun. Vidare anför man följande.

- Förvaltningen vill särskilt understryka att prövningen av åtgärdens lämplighet inte kan bedömas utifrån att bergtäkten är etablerad på platsen sedan lång tid. Sedan 1960- talet när bergtäkten etablerades för att sörja för behovet av krossmaterial i och med Göteborgs utbyggnad under miljonprogrammets tid har

Angered exploaterats med bostadsbebyggelse. De transporter som på 1960-talet skedde i ett glest bebyggt jordbruksområde sker idag i tätbebyggda urbana områden i Angered.

- Förvaltningen saknar ett uttömmande motiv till varför just Angeredskrossen är den mest lämpliga att utöka, särskilt som försörjningsområdet är östra Göteborg, Lerum, Partille, Gråbo och Floda. Förvaltningen anser det bra att Skanska arbetar med åtgärder för att få ned mängden utsläpp. Skanska har inte visat vad som ur ett sammanvägt miljöperspektiv hindrar att ta ut mer bergmaterial ur andra befintliga täkter i marknadsområdet, förutom att medeltransporten kommer bli längre än de är idag. Eller hur man resonerat kring nationella miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö när det studerade alternativet valdes bort.
- Skanska har inte svarat på hur de tunga transporternas kommer påverka ett större geografiskt område och vilka åtgärder man tänker göra för att ta hänsyn till och minimera risk för betydande olägenheter i och med att långt fler transporter kommer att gå genom tätbebyggda områden.
- I den bullerutredning som gjorts har inte konsekvenserna för boende i Eriksbo och Hjällbo studerats, inte heller för Gunnilse. Transporterna kommer att öka med över 400 % och en stor del av dessa kommer gå förbi Gunnilse, skära igenom Eriksbo och Hjällbo inklusive det område där nya bostäder planeras och invid Bläseboskolan.
- Även om ekvivalent och maximal ljudnivå teoretiskt inte kommer öka mer än 2 dBA kommer störningarna bli mycket större i praxis då de kommer att vara kontinuerliga. Skanska har inte studerat hur de faktiska störningarna kommer öka och vilken påverkan det kommer få, särskilt med tanke på att det redan idag är en förskola och skola invid väg 190 i Hjällbo och en ny skola ska byggas i enlighet med gällande plan. Skanska har inte visat hur bullerdämpande åtgärder ska göras för att inte betydande olägenheter uppstår på grund av de ökade transporterna genom de tätbebyggda områdena.
- Tung trafik kan skapa barriäreffekter och minskad trafiksäkerhet vid övergångar för fotgängare och cyklister Förvaltningen ser att trafiksäkerheten redan idag har brister där väg 190 delar Hjällbo, särskilt då här finns många skolbarn som korsar vägen. Västtrafiks busshållplatser för expressbusstrafik och kom — närtrafik som går österut är belägna på var sin sida av väg 190. Vilket gör att resenärer ofta springer mellan hållplatserna beroende av vilken buss som kommer först. I Gunnilse kommer fotgängare och cyklister att korsa väg 190 i plan vid Angered Kyrkväg och Vippärtsvägen. (Vid början och slutet av den nya sträckningen för väg 190.) Skanska har inte visat hur trafiksäkerheten kan uppnås för skolbarn och för kollektivtrafikresenärer i Hjällbo och hur trafiksäkerheten för gående som korsar väg 190 i Gunnilse ska uppnås. Skanska har inte kompletterat sin ansökan med särskilt avsnitt om hur åtgärden är i enlighet med ett barnperspektiv. Åtgärden kommer i högsta utsträckning påverka barn, deras rörelsefrihet och den kan äventyra trafiksäkerheten för barn.
- Det pågår planering för fler bostäder i Angered i enlighet med Göteborgs Stads strategi för utbyggnadsplanering, där nya bostäder i stråket Hjällbo - Eriksbo - Hammarkullen - Angered Torg är prioriterade utbyggnadsområden.
- Åtgärden kan hindra kommande stadsutveckling i Angered.

Statens Geologiska Undersökningar, SGU, anför att man i grunden är positiv till ansökan då den bidrar till samhällets behov av en fungerande materialförsörjning. I storstadsområden så som Göteborg finns behov av fungerade system för att underlätta återanvändning av frigjorda massorna av entreprenadberg. Vidareförädling av sådana bergmassor till färdiga ballastprodukter som behövs för bygg- och anläggningsverksamhet i Göteborgsområdet kräver vanligen tillgång till befintliga täkter eller andra iordningställda platser.

Den befintliga anläggningen vid Bingared kan bidra till en hållbar och säker masshantering av bergmaterial då det där finns befintlig infrastruktur och tillräckligt stora arealer i täktområdet för lagring och bearbetning bergmassorna till användbara ballastprodukter.

Partille kommun, Samhällsbyggnadskontoret (Sbk) anser att den planerade utökade täktverksamheten inte på något sätt får påverka negativt för Partille kommuns framtida möjligheter att uppfylla ÖP:s syfte och målsättning för Lexbydalsområdet. Lexbydalsvägen in till Göteborgs kommun och täkten är idag avstängd för trafik med en bom och kommer att så vara framöver. Det planeras heller inte att det ska gå någon trafik till/från täkten via Partille kommun, vilket är bra.

Sbk anser att det ska säkerställas genom villkor att den södra gränsen för verksamhetsområdet inte får utvidgas söderut mot Partille kommun jämfört med nuvarande verksamhetsgräns.

Sbk anser att det ska säkerställas genom villkor att skogsområdet runt verksamhetsområdet ska bevaras hela tillståndperioden och tills återfyllnad och efterbehandling är klar.

Enligt den hydrogeologiska utredningen planeras att inläckande grundvatten till täkten, även vid utökat tillstånd, kommer att ledas via en sedimentationsdamm till ett dike vid infarten på den norra sidan om täkten. Sbk anser att det är bra att vattnet avleds norrut men att det ska säkerställas genom villkor att yt- och grundvattnet som avleds från täktområdet till det aktuella diket därefter inte får avrinna söderut mot Partille kommun.

Enskilda vattentäkter inom Lexbydalsområdet får inte påverkas av sprängningar. Information till boende längs Lexbydalsvägen i Partille kommun ska även i fortsättningen ske innan varje sprängning.

Enligt den kompletterade bullerutredningen (AF, rev 2017-03-23) klaras riktvärdet 50 dBA dagtid och 45 dBA kvällstid för den närmast belägna fastigheten i Partille kommun, C, vilket innebär att det inte är rimligt att begära bullerdämpande åtgärder för denna fastighet. Sbk anser dock, ur allmän bullersynpunkt, att krossning ska begränsas till helgfria vardagar kl. 06.00 - 20.00. Borring, skutknackning och krossning av återvunnet material bör kunna tillåtas helgfria vardagar kl. 06.00 — 18.00.

I SGU-rapport 2015:34, Strålning från bergmaterial anges bland annat att allt som tillverkats där bergmaterial ingår som en insatsråvara i form av t.ex. krossat berg, sand, grus eller morän innehåller åtminstone små mängder av naturligt förekommande radionuklider. I berggrunden och i jordlagren finns de naturligt radioaktiva ämnena uran och torium samt den radioaktiva isotopen kalium-40. Alla

byggnadsmaterial som innehåller bergråvaror från krossat berg eller från mineraljord (främst grus och sand) innehåller också en viss mängd naturligt radioaktiva ämnen. I de flesta bergtäkter i Sverige produceras bergballast från olika typer av granitiska bergarter. I Sverige finns det inte gränsvärden för innehåll av radioaktiva ämnen i byggmaterial. Gränsvärdet är i stället ett funktionsvärde för vilken gammastrålningsnivå och radonhalt man maximalt får ha i den färdiga byggnaden. Enligt Boverkets byggregler (BFS 2011:6 och BBR18 med ändringar t.o.m. BFS 2015:3 och BBR22, avsnitt 6:12) gäller att gammastrålnings-nivån inte får överstiga 0,3 µSv/h i rum där människor vistas mer än tillfälligt.

Sbk anser därför att det ska säkerställas genom villkor att krossmaterialet från takten som ska användas för betongtillverkning till byggnader där människor vistas mer än tillfälligt (bostäder, undervisningslokaler, vårdlokaler, kontor och liknande) och krossmaterial som ska användas som utfyllnadsmaterial under byggnader där människor vistas mer än tillfälligt får ha gammastrålningsnivå på högst 0,3 µSv/h innan leverans/försäljning.

Sbk anser att det är bra om Skanskas föreslagna ändrade villkor (svar med anledning av länsstyrelsens tidigare synpunkt i komplettering till ansökan daterad 2017-03-24) för vilka massor som ska få tas emot och hanteras fastställs, dvs. jord och sten, betong, tegel och asfalt utan stenkolstjära. Sbk instämmer i Skanskas beskrivning, "Asfalten som tas emot får inte innehålla stenkolstjära och halterna av PAR ska understiga 70 mg/kg (70 ppm)." "Halterna i de jord- och schaktmassor som tas emot får inte överstiga nivåer för känslig markanvändning (KM) enligt Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark.

Stefan Silebäck anger att han arrenderar fastigheten B av Göteborgs kommun. Han anför vidare att hans verksamhet är djurhållning av nötkreatur på fastigheten. Det finns en djupborrad brunn som försörjer ett 40 tal djur med dricksvatten. Vad händer om det blir en grundvattensänkning i området. Kommer det att finnas vatten till djuren efter det? Kommer vattnet att vara tjänligt? Vem kommer att stå för kostnaderna om detta blir verklighet?

Skanska har i aktbil 29 bemött inkomna yttranden.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har den 1 februari 2018 hållit huvudförhandling med syn på plats i målet.

Skanska har, som framgår ovan, yrkat tillstånd för fortsatt och utökad brytning av befintlig bergtäkt samt bortledning av grundvatten. Verksamheten avses även

innefatta sortering och krossning av berg samt sortera, bearbeta och mellanlagra återvinningsmassor samt återställning av området.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Miljönämnden i Göteborg kommun och SGU har tillstyrkt att tillstånd ges. Stadsdelsnämnden i Angered anser att tillstånd inte bör ges.

Rådighet, planförhållanden och miljökonsekvensbeskrivningen

Skanska har gett in nyttjanderättsavtal med ägaren till de fastigheter som berörs av verksamhetsområdet, vilket ger rådighet för den sökta vattenverksamheten i enlighet med kravet i 2 kap. 1 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Området omfattas inte av detaljplan eller områdesbestämmelser och står därmed i det avseende inte i strid med 2 kap. 6 § miljöbalken. Området är i gällande ÖP från 2009 utpekade som område för verksamhet som är störande för omgivningen.

Miljökonsekvensbeskrivningen bedöms uppfylla kraven i 6 kap. miljöbalken och kan därför godkännas.

Behov, lokalisering och resurshushållning

Miljöbalken innehöll tidigare en särskild bestämmelse om behovsprövningen av täkter. När den bestämmelsen togs bort år 2009 betonades det i lagmotiven att det, särskilt vid nyetablering av en täkt, är möjligt att vid prövningen, genom en tillämpning av bestämmelserna, främst 2 och 3 kap. miljöbalken, ta ställning till dels om det innebär en god hushållning att bryta täktmaterialet, dels om täktens lokalisering är lämplig med hänsyn till det intrång i miljön som en täkt innebär samt att säkerställa att intrånget i naturmiljön och påverkan på djur och växter blir så liten som möjligt.

Tanken är att genom tillämpningen av nämnda kapitel åstadkomma en allsidig prövning som omfattar dessa aspekter. (Prop. 2008/09:144 s. 12).

Mot bakgrund av vad som framgått av propositionen finner mark- och miljödomstolen det lämpligt att pröva behovsfrågan som en del av lokaliseringsfrågan.

Ansökan omfattar fortsatt och utökad verksamhet inom ett område som under lång tid har varit omfattat täktverksamhet.

Samlad bebyggelse finns ca 400 nordost om täkten medan det 300- 400 m väst och sydväst om verksamhetsområdet finns enstaka hus.

I fråga om avståndet till bostadsbebyggelse gör domstolen bedömningen att verksamheten kommer att påverka de kringboende men inte i större omfattning än att lokaliseringen ändå ska anses tillåtlig. Erfarenheten från den befintliga täktverksamheten är enligt bolaget att störningar av någon omfattning inte förekommit för de kringboende.

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att lokaliseringen är väl vald utifrån närheten till transportvägar med goda möjligheter att transportera utbrutet material till mottagare i regionen samt med minimal påverkan på landskapsbilden. Den valda platsen är inte olämplig på grund av höga naturvärden.

Mark- och miljödomstolen anser att bolaget har visat att det finns ett behov av den ansökta täktverksamheten, att bergtäkt utgör en lämplig markanvändning samt att bergtäckten mot bakgrund av behovet utgör en från allmän synpunkt god hushållning med markområden.

Sammantaget anser domstolen att vald plats är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Sökt verksamhet innebär också, enligt domstolen, att markområdet används för det ändamål för vilket det är mest lämpat med hänsyn till

beskaffenhet, läge och föreliggande behov vartill kommer att den medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Det saknas därför anledning att avslå ansökan med hänvisning till lokalisering eller behovsfrågan.

Verksamhetens omfattning

Skanska har visat att behov finns av de yrkade uttagsmängderna. Om bergmaterial som behövs i närområdet inte kan brytas ut på denna täktplats kommer det att brytas ut på annat håll. Detta talar för att bolagets yrkande ska tillåtas på platsen som enligt vad som ovan angivits bedömts som vällokaliserad.

Verksamheten i den sökta formen kan enligt domstolens bedömning bedrivas med begränsad störning för omgivningen. Störningarna från takten, och då särskilt de nedan nämnda störningarna avseende buller och vibrationer från sprängningar och transporter samt påverkan från grundvattenbortledning, ska dessutom regleras enligt vad som anges nedan för att uppfylla gängse praxis. Även detta talar för att ansökan ska tillåtas i den yrkade omfattningen.

Bortledning av grundvatten och annat vatten

För att kunna bryta på djupet krävs bortledning av grundvatten. Som angivet ovan har bolaget visat att man har rådighet över den del av fastigheten där bortledningen sker.

Skanskas ansökan innebär att bolaget har yrkat att få bortleda ca. 183 000 m³ per år och momentant 5,5 l/s i medeltal men anger att större momentana flöden kan förekomma. När det gäller påverkan på omgivande markområden (influensområde) har bolaget angett att grundvattenbortledningen kommer att ge ett influensområde som sträcker sig 100-150 m från verksamhetsområdet samt att enskilda vattentäkter inte kommer att påverkas, dock pekar bolaget på risken för sättningar inom influensområdet. Till stöd för sin uppfattning har bolaget gett in hydrologisk utredning, bl.a. baserad på hydrauliska tester i kärnborrhål och mätning i befintliga

brunnar. Någon närmare utredning för vilken effekt en avsänkning av grundvattennivån kan få på omgivningen har bolaget inte redovisat. Skanska har åtagit sig att fortsätta mäta grundvattennivån i ett befintligt observationsrör.

Med beaktande av närheten av flera brunnar och bergvärmeanläggningar i omedelbar närhet av påverkansområdet och med hänsyn till den osäkerhet som råder vad gäller effekten av grundvattensänkningen anser mark- och miljödomstolen att en bättre kontroll av grundvattenpåverkan måste ske. Vidare anser mark- och miljödomstolen att det knapphändiga underlaget gör att det inte går att utesluta att påverkansområdet kan bli större än vad bolaget har redovisat. Domstolen anser att kontrollprogrammet ska utökas i enlighet med domslutet villkor 16 samt att den tid för anmälan om oförutsedd skada kopplas till när avsänkningen blir maximal. Med de förutsättningar som anges ovan anser domstolen att grundvattenbortledning kan ske utan skadlig påverkan på fastigheter samt enskilda grundvattentäkter och energibrunnar.

Inom ramen för kontrollprogrammet kan i samråd med tillsynsmyndigheten bestämmas annan mätfrekvens m.m. än vad som anges i domslutet villkor 16. I kontrollprogrammet ska bolaget även redovisa att borrhålen verkligen har kontakt med och registrerar grundvattenmagasinets rörelser.

Vattenbortledningen av ytvatten och grundvatten medför som bolaget angivit ingen påverkan på vattenbalansen i området då den totala ytan som avbördas till bäcken och vidare till Lärjeån inte förändras. Den frågan föranleder inget särskilt ställningstagande från domstolen utan kan genomföras så som sökande beskrivit det.

Sedimentationsdammar ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten. Skanska har i allt väsentligt visat att man i nuvarande hantering av vattnet kan innehålla den utsläppsnivåer som framgår av domslutet villkor 18. Domstolen finner därför inte skäl att, som Skanska i första hand yrkat, sätta villkoret rörande suspenderat material under provotid. Mark- och miljödomstolen gör alltså bedömningen att med

den frist som det nyssnämnda villkoret medger kan även den i villkor 18 beslutade utsläppsnivån för suspenderat material klaras.

Det bör emellertid klargöras att kontroll av vatten ska utföras i enlighet med NFS 1990:14 och att provtagning bör utföras i rinnande vatten och inte genom att enbart ta prov på ytvatten i dammen.

Vad beträffar domslutet villkor 19 skall vidare upplysas att ”Tegel” inte finns med eftersom Skanska vid huvudförhandlingen upplyst att tegel inte kommer att hanteras i anläggningen.

Buller, luftstöt våg och vibrationer.

Bullernivåer

Det buller som bergtäkten bidrar med ligger under gängse praxis för externt industribuller om föreslagna skyddsåtgärder vidtas. Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att de bullernivåer som bergtäktverksamheten bidrar med inte är skäl att neka tillstånd. Det ska vidare anmärkas att bullerpåverkan från täkten för de närboende kommer att minska efterhand som täkten fördjupas. Dessa två omständigheter talar för att verksamheten ur bullersynpunkt är tillåtlig. Verksamheten kan bedrivas kl 06-22 helgfria dagar med begränsning av särskilt bullrande arbeten. Bullervillkoret bör sättas utifrån gängse praxis och anges som begränsningsvärde med ekvivalent nivå om 50, 45 och 40 dB(A) för dag, kväll respektive natt enligt bolagets förslag samt med tillägg för att momentana ljud nattetid inte får överstiga 55 dB(A).

Luftstöt våg och vibrationer

Utredningen i målet visar att bolaget har möjlighet att klara att hålla luftstöt vågen vid närliggande bostäder under 120 Pa. Villkoret för luftstöt våg kan därmed anges på det sätt som framgår av domslutet.

I fråga om markvibrationerna har bolaget redovisat vilka åtgärder man ska vidta för att hålla markvibrationerna vid närliggande bostäder klart under 4 mm/s.

Vibrationsnivån 4 mm/s får anse vara fast praxis för aktuell verksamhet. Trots det har bolaget föreslagit ett villkor som ger utrymme för att vid 20% av enskilda sprängningar under ett år låta vibrationerna gå upp till 6 mm/s. Som skäl för förslaget villkor anger bolaget att man kan ha svårigheter att klara 4 mm/s i samband med att tåkten ska fördjupas, dock utan att visa på några mer konkreta omständigheter. Mark- och miljödomstolen gör emellertid bedömningen att det inte finns skäl att frångå kravet att klara nivån 4 mm/s med den utformning som framgår av domslutet.

Efterbehandling

Efterbehandlingen ska ske genom att det skapas mark som kan nyttjas för annan verksamhet när berget är utbrutet. Efterbehandlingen bör ske enligt vad bolaget åtagit sig i ansökan samt vad som reglerats i villkor samt i övrigt ske i samråd med tillsynsmyndigheten som därvid har möjlighet att tillföra synpunkter om efterbehandlingen.

Ställande av ekonomisk säkerhet

Skanska har redovisat att återställningskostnader beräknas bli till 2 100 000 kr. Domstolen finner inte skäl att ifrågasätta denna kostnad. Säkerheten ska ställas under hela tillståndstiden samt för ytterligare 2 år för kvarvarande åtgärder efter att tillståndet gått ut. Domstolen gör bedömningen att en säkerhet om 2 100 000 kr bör ställas.

Kostnader m.m.

Skanska har medgivit Länsstyrelsens yrkanden om rättegångskostnader. Domstolen finner inte skäl att ändra den redan beslutade ansökningsavgiften. Övriga frågor i målet är inte av den karaktären att de kräver särskild motivering.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV425)

Överklagande senast den 10 april 2018.

Ulf Klerfalk

Roger Ödmark

I domstolens avgörande har deltagit chefrådmannen Ulf Klerfalk, ordförande, och tekniska rådet Roger Ödmark samt de särskilda ledamöterna Thorsten Blomquist och Stig Hård.